

บทที่ ๔

คุณค่าพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักขณ์ราศภูเขาทองและโคลงโลกนิติ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่มีต่อสังคมไทย

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรมและมีความรอบรู้ อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวทางพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะพร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน

อีกทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา โดยยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการการเผชิญสถานการณ์ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยี ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของบุคคลทำให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี มีความสุขบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงแบบยั่งยืน ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติสู่โลกยุคศตวรรษที่ ๒๑ โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในการ

ปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ การพัฒนาที่สำคัญ คือการพัฒนาที่สมดุลอย่างเป็นองค์รวมทุกด้านมีพื้นฐานทางจริยศาสตร์ ความเป็นคนดีทั้งร่างกาย สติปัญญาอารมณ์ และสังคม ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสร้างองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นการบูรณาการองค์ความรู้^๑ ก็เพื่อที่จะมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมือง มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

อย่างไรก็ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางดังกล่าวนี้ ยังมีเนื้อหาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาวรรณคดีที่กำหนดในประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง วรรณคดีสำหรับจัดการเรียนการสอนภาษาไทย เพื่อที่จะแสดงให้เห็นคุณค่าของวรรณคดีในด้านต่างๆ เช่น คุณค่าทางอารมณ์ คุณค่าด้านคุณธรรม และความงามของภาษา^๒ ดังกล่าวนี้ และบทวรรณคดีประเภทต่างๆ มีโคลงโลกนิติ และนิราศภูเขาทอง เป็นต้น ยังให้คุณค่าคุณประโยชน์ในด้านต่างๆ อีกมากมาย และตามการสัมภาษณ์ให้ข้อมูลบุคคลที่น่าเชื่อถือและนำไปปฏิบัติจริง กล่าวคือ

๔.๑ คุณค่าด้านพระพุทธศาสนา

“วรรณคดี” ที่ปรากฏหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ ประเภทวรรณคดีต่างๆ มีโคลงโลกนิติ และนิราศภูเขาทอง เป็นต้น ทำหน้าที่ในการส่งเสริมคุณค่าด้านต่างๆ ของสังคมไทย กล่าวคือ คุณค่าด้านพระพุทธศาสนา อาจกล่าวได้ว่า วรรณคดีมีความสำคัญให้เกิดคุณค่าทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญมากต่อวิถีชีวิตของสังคมไทย ที่แสดงข้อคิดเห็นเต็มไปด้วยสารัตถประโยชน์เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอน ในทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงผลบาปและ

^๑ อ่างโน, กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตร ๒๕๕๑, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.kroobannok.com/blog/๓๐๖๕๔\[๓ ก็นยายน ๒๕๕๖\]](http://www.kroobannok.com/blog/๓๐๖๕๔[๓ ก็นยายน ๒๕๕๖]).

^๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน วรรณคดีวิจิตร กลุ่มการเรียนรู้ภาษาไทย หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๓), หน้า คำนำ.

ผลบุญที่คนทั้งหลายได้กระทำไว้ในชีวิตเป็นต้น มนุษย์ย่อมต้องการหลักยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ ต้องการที่พึ่ง เพื่อจะได้เกิดความคิดที่ถูกต้องดีงาม เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต วรรณคดีที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องราวทางศาสนา เพื่อมุ่งสอนการทำดี สอนศีลธรรมให้ผู้อ่านเกิดแนวคิดที่ถูกต้องดีงามจึงมีอยู่มากรวรรณคดี ที่เกิดขึ้นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง และยังมีที่เผยแพร่พระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยคำนึงถึงลักษณะของสังคมสิ่งแวดล้อมและผู้ฟังเป็นหลัก ซึ่งถือเป็นกุศโลบายที่ฉลาดในการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลทำดี สร้างความผูกพันให้ผู้คนใกล้ชิดกับศาสนาเป็นผู้คำชูพระศาสนาด้วยการสร้างหรือจารึกพระธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ถือเป็น การสร้างศาสนธรรมเก็บไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา

วรรณกรรมเป็นสื่อถ่ายทอดคำสอนและปรัชญาทางศาสนาเผยแพร่ไปสู่ประชาชน ทำให้ประชาชนมีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ ได้ข้อคิด และมีแนวทางการดำเนินชีวิต ประพฤติ ปฏิบัติตนให้เป็นคนดีของสังคม วรรณคดีที่ให้คุณค่าทางด้านนี้ เป็นวรรณกรรมที่สอดแทรกหลักธรรม หรือเป็นคติคำสอนในเรื่องของศีลธรรมคุณงามความดี การปฏิบัติตน ต่อศาสนา เช่น การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ดังนั้นเป็นต้น วรรณคดีเรื่องหนึ่งๆ อาจจะมีคติหรือแง่คิดอย่างหนึ่งแทรกไว้ อาจจะเป็นเนื้อเรื่องหรือเป็นคติคำสอน ที่ให้คุณค่าทางศีลธรรมแก่ผู้อ่านที่เห็นได้ชัดเจนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิตมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

พระอาจารย์เกิด ฐิตญาโณ^๓ เลขาธิการรองเจ้าคณะอำเภอปักธงชัย ครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาและหัวหน้าฝ่ายปกครองโรงเรียนพระปริยัติธรรมปักธงชัยวิทยา ท่านได้ให้สัมภาษณ์ถึงการนำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในชีวิตในด้านพระพุทธศาสนา เพื่อให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของหลักธรรม อีกทั้งประโยชน์ที่บังเกิดขึ้นจากการนำไปประพฤติปฏิบัติ กล่าวว่า จากหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดี ประเภทร้อยกรอง ทั้งเรื่องนิราศภูเขาทองและโคลงโลกนิติ ล้วนมีหลักธรรมที่มีประโยชน์ มีแก่นสารแก่นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่สนใจ ทั้งยังเกี่ยวข้องในวิถีชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นหลักปัญญา ความเมตตากรุณา การกตัญญูกตเวที ศีล ๕ สัมมาวาจา การมีความซื่อสัตย์ (สัจจะ) การรู้จักประมาณตน มีความพากเพียร การไม่คบคนพาล โลกธรรม ๘ ธรรมอันทำให้งาม คือ ขันติ (ความอดทน) โสรัจจะ (ความสงบเสถียร) หลัก

^๓ สัมภาษณ์ พระเกิด ฐิตญาโณ, เลขาธิการรองเจ้าคณะอำเภอปักธงชัย, ๑๘ กันยายน ๒๕๖๖.

กรรม ความโอ้อวด (มานะ) ความสันโดษ ความไม่ประมาท เป็นต้น ซึ่งหลักธรรมเหล่านี้ ข้าพเจ้า มองเห็นว่า มีความสำคัญอย่างยิ่ง แต่โดยคนส่วนใหญ่กลับไม่ได้ใส่ใจและมองเห็นคุณค่า จึงเป็นเหตุ ให้คนเราสร้างบาปกรรมและกระทำการที่ไม่ถูกต้องตามหลักทำนองคลองธรรม ผิดจารีตประเพณี มีการประกอบอาชีพที่ทุจริต ไม่คิดถึงความชอบธรรม กระทำการทุจริตเป็นอาจินต์ ผลที่เกิดคือสร้างความ เดือดร้อนแก่ตนเองและบุคคลอื่น จะยืน เดิน นั่ง นอน ล้วนมีความทุกข์เป็นเงาเข้าครอบครองจิตใจ อยู่ไม่เป็นสุข ทุกข์กายใจทุกอิริยาบถ เมื่อกายดับย่อมไปเกิดในอบายภูมิ เสวยทุกข์เวทนาอันเป็น วิบากกรรมเสมือนเป็นมรดกตกทอด ไม่สามารถผ่อนผันได้ ตรงกันข้าม หากท่านใดได้นำหลักพุท ธรรมดังกล่าวไปประพฤติปฏิบัติในส่วนฝ่ายกุศล คือ ปฏิบัติความดีทางกาย ประพฤติความดีทางวาจา ประพฤติความดีทางใจ ผลที่ได้คือ เสวยสุขเวทนาทั้งในภพนี้และภพหน้า สอดคล้องกับพุทธภาษิต ที่ว่า “สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม” จึงเห็นได้ว่า หลักพุทธธรรมอันเป็นคำสั่งสอนของพระบรม ศาสตราสัมมาสัมพุทธเจ้า มีคุณค่าต่อพระพุทธศาสนาในการเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งเพื่อค้ำจุนใน พระพุทธศาสนาสถิตชั่ววันรันดร์

โดยส่วนตัวของข้าพเจ้าในฐานะผู้นำจิตวิญญาณของสาธุชน อุบาสก อุบาสิกา ได้น้อมนำ หลักธรรมดังกล่าวมาพัฒนากายใจของตนและนักเรียน ทั้งแนะนำ อบรม สั่งสอน ได้อาศัยหลักพุท ธรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นมาพัฒนาสามเณรที่ศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม นักเรียนที่ศึกษาทาง โลก โดยทำหน้าที่เป็นครูพระสอนศีลธรรม จึงมีโอกาสนำหลักธรรมไปเผยแผ่ที่โรงเรียน ครั้นมีโอกาส ได้แสดงพระธรรมเทศนาในพิธีกรรมต่างๆ ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล ก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการ ประกาศหลักพุทธธรรมให้ศาสนิกชนเกิดปัญญา ไม่มัวเมาประมาทในการดำเนินชีวิต คิดสร้างกุศล กรรม นำพระพุทธศาสนาสถิตไว้ในหัวใจจิตหัวใจของอุบาสกอุบาสิกา หรือมีงานต่างๆที่หน่วยราชการ จัดขึ้น ทั้งหน่วยงานฝ่ายพระสงฆ์ อาทิ การจัดเตรียมอาคารสถานที่ในการใช้ประชุมคณะสงฆ์ ประจำเดือน การสำรวจรายชื่อนักเรียนที่เข้าสอบบาลีและนักธรรมสนามหลวง จำเป็นต้องใช้ความ เพียรในการตรวจรายชื่ออย่างละเอียดลออ ไม่ให้ตกหล่นหรือขาดตกบกพร่อง การถ่อมตัวไม่โอ้อวด เมื่อปฏิสนธิกับพระเถรานุเถระ ล้วนใช้กำลังกาย กำลังความคิด กำลังปัญญา กำลังความพากเพียร เพื่อสนองงานของคณะสงฆ์ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และสนองงานฝ่ายทางโลก อาทิ เป็นวิทยากร อบรมนักเรียนให้ยึดมั่นในศีลธรรม ครองตนให้เป็นคนดีมีศีล ๕ เป็นพื้นฐาน

โดยหลักๆแล้ว ข้าพเจ้าเองได้นำหลักพุทธธรรมมาสนองงานของคณะสงฆ์ ทำงานเพื่อ ส่งเสริมและพัฒนาบุคคลให้มีปัญญา สามารถเข้าถึงแก่นพุทธธรรมดั้งเดิมอันเป็นพุทธวจนะขององค์ พระพุทธเจ้าอย่างแท้จริงและเพื่อประโยชน์ของพระพุทธศาสนา ดังนี้ ปัญญา คือความรู้ใน ฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นครูอาจารย์รูปหนึ่ง มีบทบาทในการอบรม สั่งสอนลูกศิษย์ทั้งทางโลกและทางธรรม ทำตนให้เป็นแบบอย่างเสียก่อนแล้วจึงแนะนำ สั่งสอนผู้อื่นให้ทำตาม ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม คำสอนของพระพุทธองค์ จึงจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดวิชา พัฒนาเด็กนักเรียน

แต่ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติการสอน ตนเองต้องมีความรู้หรือมีปัญญาในวิชานั้นๆ โดยศึกษาเล่าเรียน พัฒนาความรู้ของตน ปัจจุบันได้ลงเรียนมหาวิทยาลัยนานาชาติ เพื่อพัฒนาความรู้ทางด้านภาษาอังกฤษ ในช่วงที่ศึกษาหาความรู้ จำเป็นต้องมีความพากเพียร อุทิศหาะ ที่สำคัญต้องรู้จักคบเพื่อนที่เป็นกัลยาณมิตร หากมีข้อข้องใจหรือติดขัดเรื่องอะไร มิตรย่อมสามารถแนะนำไปในทางที่สร้างสรรค์ มีประโยชน์ ไม่นำพาสู่อบายมุข รู้จักประมาณตนแต่พอเพียง สันโดษ ใช้จ่ายตามความจำเป็น ไม่ฟุ่มเฟือย ข้าพเจ้าเชื่อว่า เมื่อจบหลักสูตรสามารถนำความรู้ความสามารถตรงนี้ไปต่อยอดเพื่อสั่งสอนนักเรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา นำพาตนสู่อนาคตที่ดี และเป็นกำลังสำคัญต่อพระพุทธศาสนาในอนาคต

ในด้านการปกครองนักเรียนที่เข้ามาศึกษาพระปริยัติธรรมฯ ได้อบรม ให้โอวาทการมีสัมมาวาจา คือ การเจรจาชอบ พูดกับนักเรียนด้วยปิยวาจา รู้จักใช้เหตุผล แนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน ให้รู้ดีรู้ชั่วในการกระทำ ประพฤติปฏิบัติอย่างมีสติปัญญา สิ่งไหนควรสิ่งไหนควรหลีกเลี่ยง ให้รู้จักความละเอียดแก่ตนเองเมื่อตนทำผิด เกรงกลัวต่อบาปที่เกิดจากการกระทำ สอนนักเรียนอยู่เนืองๆว่า นักเรียนควรฝึกนิสัยเรียนรู้ช่วยเหลือผู้อื่น เช่น เห็นคนอื่นก็ควรเข้าไปช่วยเหลือ ถ้าเห็นคนพาลก็ให้คำแนะนำตักเตือนในสิ่งที่ดีๆ สอนไม่让他ทำความชั่ว คือ การละเมิดศีล เช่น การเบียดเบียนกัน เป็นต้น สอนให้นักเรียนยึดหลักของเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักพอเพียงในการดำรงสมณะเพศอย่างสันโดษ ไม่ชวนชวายเป็นสิ่งที่ไม่เป็นสาระ เป็นต้น

ส่วนหลักธรรมในเรื่องโคลงนิติ ทางด้านกฎแห่งกรรม ได้แนะนำนักเรียนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ รู้ผิดรู้ถูก รู้ให้อภัย ไม่เบียดเบียนหรือแกล้งให้เขาเหล่านั้นเจ็บช้ำน้ำใจ ให้เป็นคนดีมีความกตัญญูรู้คุณท่าน ช่วยเหลืองานส่วนรวมหรือกิจกรรมทั้งในและนอกสถานศึกษาอย่างเต็มกำลังความสามารถและมีความสามัคคี ทั้งกิจกรรมทางชุมชน สังคมโดยให้นักเรียนเข้าร่วมช่วยเหลือการทำงานแบ่งเบาภาระต่างๆ เช่น การผูกผ้าระบายงานประเพณีผ้าไหมปักธงชัย นำเข้านักเรียนเข้าร่วมแข่งขันในพิธีกรรมต่างๆ ทางวัฒนธรรมอำเภอจัดขึ้น หรือทางคณะสงฆ์มีกิจกรรมที่จัดขึ้น เช่น นำนักเรียน ครูอาจารย์เข้าร่วมปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเป็นประจำทุกปี การเตรียมความพร้อมของการจัดงานสอบโดยให้นักเรียนทำความสะอาดอาคาร ปิดกวาดอาคารเรียนและจัดเก้าอี้ให้เรียบร้อยเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คณะสงฆ์ที่เข้ามาใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนในการประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

ด้านความเพียร ความสันโดษ การรู้จักประมาณตน ได้แนะนำ อบรมนักเรียนอยู่เนืองๆว่า ให้มีความเพียรวิริยะอุตสาหะในการศึกษาเล่าเรียนสายพระธรรมวินัย บาลี และสายสามัญ เมื่อจบภาคการศึกษาปีที่ ๓ หรือ ๖ แนะนำให้ศึกษาในระดับที่สูงยิ่งขึ้นไป เช่น เข้าศึกษาปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ความสันโดษคู่ขนานกับการรู้จักประมาณตน รู้พอเพียง ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย มีสติปัญญาทุกครั้งในการซื้อของ ไม่สนองตัณหา ให้ได้มาเพราะความจำเป็นและ

เหมาะสมกับสมณะสาธูปของการเป็นเพศบรรพชิต อบรมนักเรียนสม่ำเสมอว่า ในภายภาคหน้าจะเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงควรปฏิบัติตนตามธรรมวินัย ไม่นอกกลุ่มนอกทาง ความสันโดษของบรรพชิตถือได้ว่าเป็นผู้รู้จักการประมาณตน ไม่สะสมวัตถุสิ่งของที่เกินความจำเป็น และไม่เป็นประโยชน์ดังมีพุทธปิตายึดถือเป็นแบบอย่าง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น เมื่อนำไปปฏิบัติหรือมาประยุกต์ใช้อย่างจริงจังในชีวิตประจำวัน ย่อมส่งผลให้ชีวิตเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว มีความเมตตาธรรมในการปกครองหมู่คณะ เมื่อเราปฏิบัติเช่นนี้แล้วย่อมมีแต่ความสุขกายสบายใจ ไม่หว่าดระแวงภัยต่อกัน มีปัญหาใดๆเกิดขึ้นก็ช่วยเหลือ แก้ไขด้วยหลักธรรมวินัย สันติสุขย่อมบังเกิดขึ้นเอง

นายชุมพล รักษ์แพทย์^๔ นายกพุทธสมาคมอำเภอปักธงชัย และครูสอนรายวิชาภาษาไทยมีสำนักงานสมาคมประจำอยู่ที่วัดอัมพวัน ตำบลเมืองปัก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา หนึ่งในบุคคลที่มีบทบาทในการให้คำแนะนำแก่คณะสงฆ์ในการประชุมประจำเดือนแต่ละครั้ง เพื่อปรับปรุงคณะสงฆ์ให้มีภาพลักษณ์ที่ดีเป็นที่น่าเคารพกราบไหว้ของพุทธศาสนิกชน ท่านได้ให้สัมภาษณ์ถึงการนำหลักธรรมไปปรับใช้ในการทำงานให้สอดคล้องกับการอุทิศตนเพื่อประโยชน์ในด้านพระพุทธศาสนาว่า งานวิจัยชิ้นนี้นับว่ามีประโยชน์แก่นักเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งสามารถนำไปบูรณาการได้อย่างลงตัว สอนให้นักเรียนมีความห่วงใยในการอนุรักษ์วรรณคดี ภาษาถิ่นลักษณะที่ใช้ในการประพันธ์ (กลอนสุภาพและโคลงสี่สุภาพ) และมองเห็นหลักธรรม แต่การที่จะมองเห็นได้นั้น ผู้ศึกษาจึงต้องรู้จักวิเคราะห์ วิจารณ์ แยกประเด็นหัวข้อธรรมได้เป็นข้อๆให้เห็นได้ชัด อีกทั้งในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้รู้จักการคิดวิเคราะห์ ๒ ข้อ คือ (๑) นักเรียนสามารถวิเคราะห์ วิจารณ์ ความสมเหตุสมผล ความน่าเชื่อถือ ลำดับความและความเป็นไปได้ของเรื่องที่อ่าน (๒) สามารถสรุปคุณค่า แนวคิด แง่คิดที่ได้จากการอ่าน ส่วนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้กำหนดการคิดวิเคราะห์ไว้ ๒ ข้อเช่นกัน คือ (๑) สามารถวิเคราะห์สิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารกับผู้อ่านและสามารถวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะในแง่มุมต่างๆ (๒) สามารถประเมินความน่าเชื่อถือ คุณค่า แนวคิดที่ได้จากสิ่งที่อ่านได้อย่างหลากหลาย จึงนับได้ว่างานวิจัยชิ้นนี้ได้ผ่านการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมจากวรรณคดีวิภาษซึ่งเป็นเนื้อหาบางส่วนที่ใช้สอน-เรียน โดยที่ครูนักเรียนได้มองข้ามสิ่งเหล่านี้ไป คือ ไม่ได้เก็บรายละเอียดของหลักธรรมที่แอบซ่อนในบทเรียน จึงพลาดโอกาสในการที่จะกระตุ้นเตือนให้นักเรียนรู้จักบาปบุญคุณโทษ ข้าพเจ้าจึงเห็นงานวิจัยเล่มนี้ได้ตอบโจทย์ที่ขาดไปในเรื่องศีลธรรม อันเป็นจริยธรรมที่ควรเพาะบ่มให้เกิดขึ้นในนักเรียนและเป็นอนาคตที่ดีของประเทศชาติต่อไป

^๔ สัมภาษณ์ นายชุมพล รักษ์แพทย์. นายกพุทธสมาคมปักธงชัย, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๖.

การได้ทำหน้าที่ของการเป็นนายกพุทธสมาคม ประจำอำเภอปรางค์กู่ ย่อมมีโอกาสทำงาน พบปะ การแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ สนทนาธรรมกับพระคุณเจ้าและเสดวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามวัตถุประสงค์ของสมาคมนี้ คือ

- (๑) เพื่อสนับสนุนกิจการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ
- (๒) เพื่อศึกษา เผยแพร่ และส่งเสริมเชิดชูหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนา
- (๓) เพื่อส่งเสริมสามัคคีธรรม
- (๔) เพื่อปฏิบัติการสาธารณกุศล และสังคมสงเคราะห์

นอกจากนั้นสมาชิกก็มีบทบาทในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ตลอดจนการเผยแผ่พระธรรมทั้งในประเทศและนอกประเทศตามหน้าที่ของตนที่ได้รับให้ไปดำเนินการ ซึ่งสมาชิกมีสิทธิดังต่อไปนี้

- (๑) มีสิทธิเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมของสมาคมต่อคณะกรรมการพุทธสมาคม

(๒) มีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์อันพึงมีพึงได้จากกิจกรรมของพุทธสมาคม ฯ มีสิทธิใช้สถานที่ของสมาคมตามวัตถุประสงค์ของสมาคม

- (๓) มีสิทธิประดับเครื่องหมายของสมาคม ตามสมาคมกำหนด

- (๔) มีสิทธิที่จะเข้าร่วมประชุมปกติ ประชุมพิเศษ และประชุมใหญ่

(๕) สมาชิกสามัญผู้ไม่ค้างชำระค่าบำรุง และคณะกรรมการพุทธสมาคม ฯ รับเป็นสมาชิกแล้วมีกำหนด ๑ ปี มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมสมาชิกคนละ ๑ เสียง

นอกจากนั้นแล้วสมาชิกยังมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ ข้อบังคับ และระเบียบของสมาคม

- (๒) บำเพ็ญวัตรปฏิบัติในพระพุทธศาสนา

- (๓) ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา

หลักธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจิตรในเรื่องนิราศภูเขาทองและโคลงโลกนิติที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ออกมา คือ กฏไตรลักษณ์ กรรม โลกธรรม อริยสัจธรรม สัมมาวาจา ธรรมอันทำให้งาม ไม่คบคนพาล ศีล กตัญญูกตเวที ความซื่อสัตย์ มานะ พรหมวิหาร สิกขา มัตตัญญูตา วิริยะ ความสันโดษ วาจาอ่อนหวาน เป็นต้น ในฐานะที่ข้าพเจ้ามีบทบาทเป็นผู้นำดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพได้นำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ถึงแม้ผู้วิจัยไม่ได้มาสัมภาษณ์ การปฏิบัติงานก็ควบคู่ไปกับการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมอยู่ก่อนหน้านั้นแล้ว และอีกทางหนึ่งก็เป็นการประกาศพระธรรมแก่พุทธบริษัททั้ง ๔ ในภาพรวมของการทำงาน หลักธรรมที่นำมาปรับใช้ คือ การมีความพากเพียรในการทำงาน เช่น การสอบธรรมสนามหลวงของพระภิกษุสามเณร การสอบธรรมศึกษาของนักเรียนทั่วไป การประชุมประจำเดือนของพระสงฆ์ หรืองานที่ทางคณะสงฆ์อำเภอปรางค์กู่จัดขึ้น ก็จะเข้าไปมีส่วนร่วม อย่าง

น้อยก็รับทราบข้อมูลข่าวสารการเคลื่อนไหวของคณะสงฆ์ การประชุมประจำเดือน ได้ให้คำแนะนำ การเลี้ยงอบายมุข เช่นการสูบบุหรี่ เพราะภาพลักษณ์ที่ปรากฏแก่สายตาประชาชนย่อมไม่เป็นที่รื่นหู รื่นตา แม้คณะสงฆ์จะไม่ปฏิบัติตาม ก็ถือว่าได้ทำหน้าที่ของตน ตามวัตถุประสงค์ของสมาคม คือ (๑) เพื่อสนับสนุนกิจการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ (๒) เพื่อศึกษา เผยแพร่ และส่งเสริมเชิดชูหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนา (๓) เพื่อส่งเสริมสามัคคีธรรม (๔) เพื่อ ปฏิบัติการสาธารณกุศล และสังคมสงเคราะห์ ซึ่งทั้ง ๔ ข้อหลักใหญ่นี้จะขาดหลักธรรมดังกล่าวไม่ได้ หรือแม้แต่หลักธรรมที่นอกเหนือจากที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้เบื้องต้นนั้นก็ล้วนมีส่วนสำคัญในการทำงาน เช่น หลักปัญญา สติ สัมปชัญญะ สมาธิ ฯลฯ ก็อาศัยเกื้อกูลซึ่งกันและกันในการปฏิบัติงาน

สรุปความว่า งานหลักๆของสมาคมคืออุทิศตนเพื่อประโยชน์ของพระพุทธศาสนาในการ เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลักธรรมควรถูกปลูกฝังแก่นักเรียนตั้งแต่ อนุบาลหรือวัยเข้าเรียนโดยรูปแบบต่างๆเพื่อให้เด็กได้ซึมซับไปที่ละน้อยให้รู้จักผิดชอบชั่วดี โดยเฉพาะเรื่องกรรม ซึ่งเด็กๆและเยาวชนจะเชื่อสิ่งเหล่านี้หากถูกกระตุ้นบ่อยๆอย่างมีเหตุผลและจัก เป็นผู้ที่ยึดเอาพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต พร้อมทั้งสืบทอดพระพุทธศาสนาสืบไป

๔.๒ คุณค่าด้านพัฒนาสังคม

“วรรณคดี” ที่ปรากฏหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ ประเภท วรรณคดีต่างๆ มีโคลงโลกนิติ และนิราศภูเขาทอง เป็นต้น ยังทำหน้าที่ในการส่งเสริมคุณค่าด้าน สังคมไทย กล่าวคือ คุณค่าด้านสังคม คำว่า “สังคม” ในที่นี้ หมายถึง ชนชาติและชุมชนที่รวมกัน อยู่ภายใต้การปกครองในกรอบวัฒนธรรมเดียวกัน สังคมเกิดขึ้นมาได้ก็เพราะมนุษย์ต้องการอยู่ ร่วมกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยมและจริยธรรมร่วมกัน โดยทั่วไปก็วิวย่อมแสดง ภูมิปัญญาของตนออกมาในวรรณกรรม เราจึงสามารถมองเห็นวิถีชีวิตสภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ความเชื่อและค่านิยมคนในสังคมที่วรรณกรรมนั้นๆ ได้จำลองภาพออกมา ฉะนั้นวรรณกรรมจึง เปรียบเสมือนกระจกเงาฉายให้เราเห็นถึงคุณธรรมต่าง และการอยู่ร่วมกันในสังคมได้เป็นอย่างดีซึ่งจะ ทำให้เราเข้าใจวิถีชีวิตของคนในสมัยต่างๆ ในวรรณกรรมนั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาคคุณค่าด้านสังคมจากวรรณกรรม ผู้อ่านต้องค้นหาสาระ ก่อนว่าผู้เขียน ต้องการเสนอ “สาระ” อะไรให้กับผู้อ่านเป็นด้านดี หรือด้านเสียของสังคม และผู้อ่าน ต้องพิจารณาว่าพึงปฏิบัติอย่างไร หรือได้แนวคิดอะไรบ้างจากการอ่านวรรณกรรมนั้นๆ วรรณกรรม ทุกเรื่องจะสะท้อนภาพชีวิตและสังคมในวิถีชีวิตในด้านต่างๆ เช่น การเมือง การปกครอง ขนบธรรมเนียมประเพณี ในสังคมนั้นๆ เป็นต้นอย่างไรก็ตาม การพิจารณาคคุณค่าด้านสังคมของ วรรณกรรมจึงต้องพิจารณาด้วยว่าวรรณกรรมเรื่องนั้นได้ช่วยจรรโลงสังคมด้วยวรรณกรรมในประเภท ต่างๆ ดังนั้น วรรณกรรมจึงได้สร้างคุณค่าขึ้นในสังคมซึ่งเป็นรากฐานการหยั่งรากของคำสอนทาง

พระพุทธศาสนาสู่จิตใจของประชาชน สะท้อนถึงอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม ดังนั้นวรรณคดีจึงมีส่วนช่วยให้มีความสำนึกของสังคม หรือ มโนทัศน์ร่วมของสังคม โดยให้เกิดเป็นแนวคิดให้เกิดเป็นส่วนร่วมในสังคม และเป็นการปลูกฝังทัศนคติต่อสังคมให้กับผู้อ่าน เพราะเป็นการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ ในวรรณคดี ที่สะท้อนเห็นวัฒนธรรมและคุณค่าแต่ละยุคสมัย เพื่อให้ผู้อ่านเห็นพ้องกับแนวคิดที่ผู้ประพันธ์เสนอมาในรูปแบบของวรรณคดี และให้คุณค่าทางสังคม เนื่องจากผู้แต่งวรรณกรรมอยู่ในสังคม ดังนั้นสิ่งต่าง ๆ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เขียนเขียนขึ้นย่อมได้มาจากสิ่งที่ตนพบเห็นในสังคมนั้น ๆ เช่น ลักษณะความเป็นอยู่ การเมือง การปกครอง แนวคิด ค่านิยมของสังคม ความเชื่อ ประเพณี บุคลิกภาพและความเป็นอยู่ของผู้คน (รวมถึงผู้แต่งด้วย) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์ของสังคมกับวิถีชีวิตไทยกล่าวสรุปถึงคุณค่าของสังคมที่มีต่อวิถีชีวิตที่เกิดมาจากการวรรณกรรม คือ

๑. ประวัติศาสตร์ เราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยสะท้อนถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทยด้วย นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสมัยนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น หลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เป็นต้น เป็นเรื่องราวหรือแหล่งข้อมูลของการศึกษาเรียนรู้ที่สร้างเสริมสำนึกความเป็นไทยให้แก่คนรุ่นหลังได้ศึกษาและตระหนักถึงความเป็นชาติได้เป็นอย่างดีโดยผ่านเรื่องราวทางวรรณคดีต่างๆ เป็นต้น

๒. วัฒนธรรมด้านสังคม ที่เกิดขึ้นทำให้วิถีชีวิตของชาวไทยได้ประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดวัฒนธรรมในด้านต่างๆ มากมาย เช่น

๒.๑ ภาษาที่มีต้นกำเนิดมาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤตที่ใช้จารึกหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาฝ่ายหินยานและมหายาน ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้เผยแพร่พระพุทธศาสนาในช่วงต้นและได้มีการนำมาใช้ในภาษาไทยมากมาย เช่น คำว่า รัฐบาล จตุรมุข เป็นต้น

๒.๒ ค่านิยม เช่น การบวชเรียน ตั้งแต่พระมหากษัตริย์จนถึงประชาราษฎร์ นิยมบวชเรียนเพื่อฝึกอบรมและเรียนรู้หลักการดำเนินชีวิตที่อิงตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

๒.๓ การศึกษา วัดเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทั้งทางด้านศีลธรรมและวิชาชีพอื่นๆ

๒.๔ ชีวิตทางศาสนาของชาวไทยพุทธเริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย จะมีกิจกรรมทางศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องตลอด เช่น การตักบาตร การไหว้พระสวดมนต์ รักษาศีล เจริญภาวนา การทำบุญเนื่องในงานต่างๆ เช่น การแต่งงาน การบวชพระ การบำเพ็ญกุศลศพ เป็นต้น

๒.๕ ศิลปะแขนงต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ล้วนบ่งบอกถึงเอกลักษณ์และความเป็นชาติไทยทั้งสิ้น อีกทั้งยังให้สุนทรีย์แก่ผู้เข้าชม และยังถ่ายทอดคติธรรม ความเชื่อ และจริยธรรมที่อิงตามให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้อีกทางหนึ่งด้วยขนบธรรมเนียมที่

เกิดจากพระพุทธศาสนาได้กลายมาเป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตของคนในสังคม เช่น การไหว้ การกราบ ความเคารพ อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ และการต้อนรับแขก เป็นต้น

นอกจากนั้นวรรณคดี ยังสามารถกล่าวถึง หลักทางสังคมในอีกหลายๆ ด้าน คือ

๑. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติ โดยรวมมีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๒. ด้านสังคมแต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชน ที่แข็งแกร่งเป็นอิสระ

๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดสรรจัดการอย่างชาญฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

๔. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วเทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี ต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการ เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

๕. ด้านเศรษฐกิจแต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มี การมุ่งที่การลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้ จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อน เป็นสำคัญและยึดพออยู่ พอกิน พอใช้

ดังนั้น คุณค่าวรรณกรรมต่อการสร้างสรรค์สังคม วรรณกรรมมีส่วนให้ความสำคัญของสังคม หรือโน้ตชนร่วมของสังคมโดยรวม เป็นการปลูกฝังทัศนคติต่อสังคมแก่ผู้อ่าน และมีกลวิธีในการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นพ้องกับแนวคิดที่ผู้ประพันธ์เสนอมาในรูปวรรณกรรม หรือให้ผู้อ่านเลือกรูปแบบของสังคมตามทัศนะของตนเองรวมมากับการบันเทิงใจในวรรณกรรมด้วย ซึ่งเป็นตัวเร่งเร้า ส่งเสริมให้ผู้อ่านอันเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมยอมรับแนวคิดเหล่านั้น และมีมโนทัศน์ร่วมต่อสังคม คือ

๑. กฎเกณฑ์ต่อสังคม อันได้แก่ ศีลธรรม กรอบจารีตประเพณี และธรรมเนียมต่าง ๆ

๒. มีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น

๓. มโนทัศน์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม วรรณกรรมได้เสนอแนวคิดร่วมของการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมโดยไม่หยุดนิ่ง เพื่อไปสู่สภาพของสังคมมนุษย์ที่ดีกว่า

๔. เสนอแนวคิดร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สภาพที่ดีกว่า และชะลอการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่สภาพชีวิตเลวลง หรือชะลอการเปลี่ยนแปลงที่คนเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งพยายามผลักดันให้เป็นไปแต่ไม่ใช่มโนทัศน์ร่วมของสังคม

๕. เสนอแนะ เร่งเร้ามโนคติของปัจเจกบุคคลให้พยายามปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงพัฒนาทางด้านสังคมอันไม่เคยหยุดนิ่ง

ดังนั้นวรรณกรรมจึงเป็นมรดกของสังคม เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่แสดงเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ และเป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นอารยะของชนในชาติ ต่อการสร้างสรรค์สังคม วรรณกรรมจึงมีส่วนให้ความสำนึกของสังคม หรือมีโน้ตสนักร่วมของสังคม หรือให้ผู้อ่านเลือกรูปแบบของสังคมตามทัศนะของตนเองรวมมากับการบันเทิงใจในวรรณกรรมด้วย ซึ่งเป็นตัวเร่งเร้า ส่งเสริมให้ผู้อ่านอันเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมยอมรับแนวคิดเหล่านั้น และมีมีโน้ตสนักร่วมต่อสังคม

พระครูวัชรชัยคุณ^๕ เจ้าอาวาสวัดอัมพวัน เจ้าคณะตำบลเมืองปัก เขต ๒ ท่านได้การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนาสังคม ท่านได้กล่าวไว้ว่า ได้นำหลักธรรมจาก นิสสัชคาของ มาใช้พัฒนาสังคม ทั้งในงานฝ่ายคณะสงฆ์และงานฝ่ายฆราวาส คือ อธิษฐานธรรม ข้อ ปัญญา ได้ใช้หลักปัญญาและเหตุผลในการปกครองเข้าช่วยวัดในเขตปกครอง เมื่อเกิดปัญหาต่างๆจากคณะสงฆ์ที่มีผลกระทบต่อคณะสงฆ์หรืออธิการเกิดขึ้นกับญาติโยมและคณะกรรมการวัด ท่านใช้ปัญญาเข้าปรึกษา ชี้แจงด้วยเหตุผลจนสามารถระงับสงบยุติลงด้วยดี ชี้นำพบปะเยี่ยมเยียนญาติโยมด้วยการเข้าเยี่ยมวัดต่างๆในเขตการปกครองอย่างทั่วถึงปีละครั้ง สองครั้งเป็นอย่างน้อย และทุกครั้งที่ได้เข้าพบปะสนทนาจะได้มีข้อสังเกตปัญหาด้านการบริหารวัดแก่พระสังฆาธิการ และในด้านทำมาเลียงชีพอย่างสุจริตธรรมแก่ญาติโยม บอกบุญกับญาติโยม ร่วมกันช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยจากธรรมชาติ เช่น อุทกภัยหรือวาตภัย ก็จะนำญาติโยมร่วมด้วยช่วยกันทุกครั้ง ปกครองด้วยธรรม อยู่ร่วมกันด้วยความสงบ ใช้หลักปกครองพระคุณมากกว่าพระเดชในหัวข้อธรรม ธรรมอันธรรมให้งาม จะประชุมอบรมกับคณะสงฆ์ ชี้นำคุณและโทษของการรักษาและล่วงละเมิดศีลาจารวัตร เพื่อให้เกิดความงดงามแก่หมู่คณะสงฆ์และมุ่งให้เห็นโทษซึ่งเกิดอย่างง่ายให้พระสงฆ์ได้รับรู้รับทราบและเกิดความกลัวละอายต่อบาป หากเกิดขึ้นหรือถ้ากระทำลงไป ซึ่งอาจก่อเกิดความเสียหายแก่ตนเองและหมู่สงฆ์ได้

ส่วนการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการบริหารหรือพัฒนาสังคมของคณะสงฆ์ในเรื่อง โคลงโลกนิติ นั้น คือ ความเพียร ความเมตตา ความกตัญญู และความสัตย์ ความเพียร ได้ส่งเสริมให้คณะสงฆ์ได้มีการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมที่สูงขึ้น ตามกำลังความสามารถ หาวิธีให้ญาติโยมได้ช่วยด้านทุนทรัพย์ส่งพระคุณเจ้าได้เรียนในระดับสูงขึ้นเพื่อกลับมาพัฒนาวัดและบุคลากรในวัด รวมทั้งพระศาสนาในเจริญก้าวหน้าสถาพรยิ่งขึ้นไป ให้มีความเพียรในด้านการพัฒนาวัดให้ร่มรื่นเป็นแหล่งอุทยานการศึกษาและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะปีนี้เป็นปีแห่งการเปิดประเทศอาเซียน จะมีนักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปได้เดินทางมาดูงาน ศึกษาวัฒนธรรมประเพณีของวัด ชุมชน จึงได้ปรึกษาหารือ ร่วมกันพัฒนาสิ่งก่อสร้างศาสนสถาน ศาสนวัตถุ เป็นแหล่งอุทยานการศึกษา รวมถึงการ

^๕ สัมภาษณ์ พระครูวัชรชัยคุณ, เจ้าอาวาสวัดอัมพวัน เจ้าคณะตำบลเมืองปัก เขต ๒, ๒๐ กันยายน

ปลูกพันธุ์ไม้ต่างๆให้วัดมีความร่มรื่น เย็น สงบ ทั้งเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสรรพสัตว์ เช่น นก เป็นต้น ส่งเสริมให้ให้ชาวบ้านและพระสงฆ์วัดรู้จักการกตัญญูตักเตือนกันได้ จัดงานระลึกถึงคุณของบูรพาจารย์ที่ท่านได้ล่วงลับไปแล้ว เช่น วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ได้จัดงานวันบูรพาจารย์ ทำบุญอุทิศให้อดีตเจ้าอาวาสทุกรูป ตลอดจนถึงวันสงกรานต์ คือวันที่ ๑๖ เมษายน ของทุกๆปี ถือได้ว่าเป็นวันร่วมญาติ ได้เชิญชวนญาติโยม พ่อ แม่ พี่น้อง บุตรธิดา ให้นำโกฐที่บรรจุอัฐิของบุพการีชน มาร่วมพิธีที่วัด โดยที่พระสงฆ์จะสวดมาติกาและบังสุกุลให้แก่ผู้วายชนทั้งหลาย ทุกๆครั้งในการตรวจเยี่ยมคณะสงฆ์ ในเขตการปกครองหรือร่วมประชุมประจำเดือนระดับพระสังฆาธิการ ได้ปรารภให้คณะสงฆ์ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ต่อญาติโยมและสงฆ์ด้วยกัน ถือเอาบุคคลเป็นที่ตั้ง ทำงานร่วมกันอย่างสุจริต รู้จักเคารพผู้ใหญ่และผู้บังคับบัญชาเหนือตนทุกระดับชั้น สนองงานตามที่คณะสงฆ์ มติสงฆ์และผู้บังคับบัญชามอบหมายไม่บิดพลิ้ว ทำงานด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล บูรณาการทางธรรมเข้ากับทางโลกด้วยดี

ดังนั้นหัวใจสำคัญในการปกครองคณะสงฆ์ที่จะขาดไม่ได้คือ หลักพุทธธรรม การประชุม การวางแผน การดำเนินงานให้เป็นไปตามงานคณะสงฆ์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จึงจำเป็นต้องมีหลักธรรมค้อยกกำกับ หากมั่นคงหลักธรรม การดำเนินงานย่อมมีอุปสรรค หรือ มีความคิดเห็นที่ไม่สามารถตกลงกันได้ ต่างคนต่างถือทิฐิ อัตตาธิปไตยเสียส่วนใหญ่ การบริหารย่อมไม่เจริญก้าวหน้า มีปัญหาการบริหาร ผลสัมฤทธิ์ย่อมไม่บังเกิด หากถือธรรมาธิปไตยแล้วไซ้ กิจกรรมงานใดๆก็ย่อมสัมฤทธิ์ผลไปได้ด้วยดี

นางโชติมาภรณ์ ศรีวรรณ^๒ ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ อาจารย์ ๓ ระดับ ๘ โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศจังหวัดเพชรบุรี ปฏิบัติหน้าที่ หัวหน้าระดับชั้น ม.๓ และปฏิบัติการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ วิชาทัศนศิลป์ ท่านได้ให้สัมภาษณ์ถึงการประยุกต์หลักธรรมมาพัฒนาตนเองและสังคมไว้ว่าโดยส่วนตัวของข้าพเจ้ามีความเชื่อว่าการเป็นครูที่ดีนั้นนอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถในสาขาวิชานั้นๆอย่างดีแล้ว จะต้องมีความประพฤติปฏิบัติตนที่ดีเพื่อเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนด้วย การจะเป็นคนดีได้ก็ควรมีหลักธรรมในการครองตนให้อยู่ในแนวทางที่เหมาะสม การได้ศึกษาเรียนรู้หลักธรรมจากนิราศภูเขาทอง ในด้านต่างๆ เช่น ๑) ไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หรือความไม่เที่ยงของสังขารร่างกาย) ๒) หลักกรรม ๓) อริยฐานธรรม(ปัญญา,ความจริง,ความสละ,ความสงบ) ๔) สัมมาวาจา(เจรจาชอบ) ๕) ธรรมอันธรรมให้งาม(ความละอายต่อบาป ความเกรงกลัวต่อบาป) ๖) การไม่คบคนพาล ๗) เบญจศีลเบญจธรรม ๘) โลกธรรม ๘ (มีลาภ - เสื่อมลาภ มี

^๒ สัมภาษณ์ นางโชติมาภรณ์ ศรีวรรณ, อาจารย์ ๓ ระดับ ๘ โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ, ๑๕

ยศ - เสื่อมยศ นินทา - สรรเสริญ สุข - ทุกข์)) ๙) กตัญญูทเวทีล้วนแต่มีประโยชน์และนำไปใช้อบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้และเป็นคนดี สามารถประกอบสัมมาชีพได้อย่างมีความสุข บางคนมีฐานะมั่นคง มีตำแหน่งสูงในหน้าที่การงานเป็นที่ภาคภูมิใจ เพราะสามารถนำความรู้หลักธรรมในด้านต่างๆไปใช้ในการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพได้อย่างดี

ในด้านการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ มีหน้าที่ปกครองดูแลนักเรียน และประสานงานการปฏิบัติงานดูแลนักเรียนกับครูประจำชั้น จำนวน ๑๗ คน การมีสัมมาวาจา ช่วยให้การสื่อสารชี้แนะสั่งสอนนักเรียนให้เข้าใจและประพฤติปฏิบัติตามไม่ต้อติงการประสานงานกับคณะครู ผู้บริหารและเพื่อนร่วมงานผู้ปกครองนักเรียน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ ต่อนักเรียน โรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน การใช้หลักธรรมข้อนี้เป็นหลักในการดำเนินงานจึงสำคัญมาก

ปลูกฝังนักเรียนโดยยึดหลักกตัญญูทเวทีสำนึกในพระคุณของพ่อแม่ ครูอาจารย์ และสถาบัน ให้แก่นักเรียนโดยจัดกิจกรรม วันกตัญญูตาในโอกาสจบการศึกษาของนักเรียนในแต่ละปี ให้นักเรียนได้มีจิตใจผูกพันรักใคร่ต่อเพื่อน ครูอาจารย์ และสถานศึกษา รู้จักการมีสัมมาคารวะและรู้จักการตอบแทนบุญคุณต่อผู้มีพระคุณ กิจกรรมลานเพลงด้านภักยาเสพติด เป้าหมายของกิจกรรม ให้นักเรียนร้องเพลงสถาบันได้ รักและผูกพันกับสถาบัน เพื่อนและครูอาจารย์ โดยใช้เวลาวางให้เป็นประโยชน์ทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่ไปมั่วสุมกับอบายมุข เช่น ยาเสพติด การพนัน และคบคนพาล เป็นต้น

ให้ความร่วมมือกับชุมชนฝึกซ้อมนักเรียนให้มีส่วนร่วมในงานแสดงศิลปวัฒนธรรม งานพระนครคีรี งานประเพณีของจังหวัด นำนักเรียนร่วมถวายเทียนพรรษาตามวัดต่างๆ ให้ความร่วมมือถือศิลปปฏิบัติธรรมในโครงการของจังหวัด เข้าร่วมพิธีสวดมนต์ปฏิบัติธรรมทุกวันศุกร์หน้าเสาธง และเสียสละทรัพย์ร่วมทำบุญและช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสที่มาขอความช่วยเหลืออยู่เสมอเป็นปกติตามหลักความมีเมตตาจิต

การนำหลักธรรมในด้านโคลงโลกนิติ ด้านความเพียรพยายามนำไปเป็นแรงผลักดันในการปฏิบัติหน้าที่และพัฒนาผลงานทำให้ได้รับตำแหน่งสูงขึ้นและมีเงินเดือนสูงขึ้น นอกจากจะได้ดูแลตนเองให้มีความสุขตามสมควรแล้ว ยังช่วยเหลือพ่อแม่ญาติพี่น้องลูกหลานให้ทุนการศึกษาตามโอกาสตลอดมา ในด้านการปฏิบัติหน้าที่ประจำเป็นครูสอนศิลปะนั้น จำเป็นต้องใช้วัสดุฝึกจำนวนมาก (สอนนักเรียนเทอมละประมาณ ๕๐๐ คน) ได้นำเงินส่วนตัวไปจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ให้แก่นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติในด้านศิลปะอย่างพอเพียง นอกเหนือจากการเบิกจ่ายจากโรงเรียนเพื่อแก้ปัญหา นักเรียนไม่มีวัสดุอุปกรณ์ได้เป็นอย่างดี เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ในงานศิลปหัตถกรรมของนักเรียนได้จัดจ้างครูเฉพาะทางด้านศิลปะลายไทย มาฝึกซ้อมนักเรียนเป็นกรณีพิเศษเพื่อไปแข่งขันวาดภาพจิตรกรรมไทยสีเดียวจนได้เป็นตัวแทนไปแข่งขันระดับประเทศและประสบผลสำเร็จได้รับ

รางวัลเหรียญทอง และได้เป็นตัวแทนในระดับภาคประเภทภาพจิตรกรรมไทยประเพณี การวาดภาพระบายสี ได้เกียรติบัตรครูผู้ฝึกสอนดีเด่นในด้านทัศนศิลป์มาตลอด ถือเป็นความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่โดยมีหลักธรรมด้านความเพียรพยายาม เสียสละและความมีเมตตา

การครองตนให้มีความสุขความเจริญนั้น จะยึดมั่นเชื่อถือในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา มีศีลห้าประจำใจและมุ่งมั่นปฏิบัติธรรม ร่วมถวายปัจจัยเครื่องไทยธรรมแก่พระภิกษุสามเณร ตามโอกาสอยู่เสมอด้วยความเชื่อมั่นศรัทธาอย่างเหมาะสม ส่งผลให้ข้าพเจ้าดำเนินชีวิตทั้งชีวิตครอบครัว ชีวิตการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในแต่ละวัน มีแต่ความสุขสงบ ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด

สรุปว่าในปัจจุบันนี้ตั้งแต่เกิดมาชีวิตได้กำไรมาตลอด ไม่เคยคิดว่าชีวิตตนเองจะได้ดีขนาดนี้ เพราะเป็นคนไม่ชอบเรียนหนังสือ ชอบทำงานใช้แรงมากกว่า แต่ด้วยความที่เป็นผู้หุญและต้องการดูแลพ่อแม่ยามแก่เฒ่า ทำให้ต้องดิ้นรนขวนขวายเพียรพยายามต่อสู้ ไม่เหลวไหลในการศึกษาเล่าเรียนทำอะไรด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ และจริงจังกับทุกงาน เป็นนักกีฬาของโรงเรียนมาตลอดจนจบปริญญา และเข้ารับราชการเป็นครูในโรงเรียนประจำจังหวัดชาย ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ทำงานอยู่ ๑๔ ปีและปัจจุบันได้ย้ายมาปฏิบัติหน้าที่อยู่โรงเรียนประจำจังหวัดหุญเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษเช่นกัน ซึ่งเคยเป็นศิษย์เก่าของที่นี่ เมื่อได้มาปฏิบัติงานที่นี่ก็เปรียบเหมือนได้มาแสดงความกตัญญูตอบแทนบุญคุณต่อครูอาจารย์ที่เคยสั่งสอนอบรมมา และทำงานตอบแทนสถาบันที่ดีที่สุดในชีวิต

ทุกวันนี้ได้ทำหน้าที่สั่งสอนอบรมดูแลนักเรียนรุ่นน้องให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จนถึงปัจจุบันนี้รวม ๑๗ ปีแล้ว รู้สึกมีความสุขและภาคภูมิใจที่ชีวิตได้มีโอกาสได้ทำสิ่งดี ๆ มาตลอด โดยไม่เคยต้องจากบ้านเกิดไประหกระเหินที่ใดเลย ชีวิตได้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมจนจบระดับปริญญาตรีที่จังหวัดนี้ และได้ทำงานที่มีคุณค่าต่อสังคมคือได้เป็นครู ในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงที่สุดของจังหวัดนี้ ทั้งสองสถาบัน มีครอบครัวตั้งหลักปักฐานและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในจังหวัดเพชรบุรี รู้สึกชีวิตมีคุณค่า ได้มีโอกาสตอบแทนบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง ชีวิตประสบผลสำเร็จทุกด้านได้เพราะการที่เราได้ศึกษาหลักธรรมจากนราศุขาทอง และ โคลงโลกนิติ สมัยเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาส่งเสริมคุณธรรมประจำใจ ให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนและยังคงใช้เป็นคุณธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิตจนตลอดทุกวันนี้

๔.๓ คุณค่าด้านวัฒนธรรมและประเพณี

“วรรณคดี” ที่ปรากฏหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ ประเภทวรรณคดีต่างๆ มีโคลงโลกนิติ และนราศุขาทอง เป็นต้น ยังทำหน้าที่ในการส่งเสริมคุณค่าด้าน วัฒนธรรมของสังคม ให้คุณค่าความเป็นมนุษย์ มีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ปรับปรุง หรือผลิตขึ้น เพื่อความเจริญ

คำว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตขึ้น เพื่อความเจริญในวิถีชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เลียนกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมคือสิ่งที่ เป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มีมนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบทอดเป็นประเพณีกันมา วัฒนธรรมคือ ความคิดเห็น ความรู้สึก ความประพฤติ และกิริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบ ประเพณี เป็นต้น วัฒนธรรมคือมรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงามวัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิต หรือการดำเนินชีวิตของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งหมายรวมถึงความคิด ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ปรัชญา ศิลธรรม จรรยา ภาษา กฎหมาย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและสิ่งต่างๆที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อมา เป็นเรื่องของการเรียนรู้จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังคนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถ้าสิ่งใดดีก็เก็บไว้ สิ่งใดควรแก้ก็แก้ไขกันให้ดีขึ้น เพื่อจะได้ส่งเสริม ให้มีลักษณะที่ดีประจำชาติต่อไป ในลักษณะนี้วัฒนธรรมจึงเป็นการแสดงออกซึ่งความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และ ศิลธรรมอันดีงามของประชาชนวรรณกรรมจึงทำหน้าที่ผู้สืบทอดวัฒนธรรมของชาติจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นสายใยเชื่อมโยงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ

ในวรรณกรรมมักจะบ่งบอกคติของคนในชาติไว้ เช่น วรรณกรรมสมัยสุโขทัยจะทำให้เราทราบว่าคติของคนไทยสมัยสุโขทัยนิยมการทำบุญให้ทาน การสาปแช่งคนบาปคนผิด มักจะสาปแช่งมิให้พระสงฆ์รับบิณฑบาตจากบุคคลผู้นั้น ดังนั้นเป็นต้น วรรณกรรมของชาติมักจะเล่าถึงประเพณีนิยม คติชีวิต การใช้ถ้อยคำภาษา การดำรงชีวิตประจำวัน การแก้ปัญหาสังคม อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า เป็นต้น เพื่อให้คนรุ่นหลังมีความรู้เกี่ยวกับคนรุ่นก่อนๆและเข้าใจวิถีชีวิตของคนรุ่นก่อน เข้าใจ เหตุผลว่าทำไมคนรุ่นก่อนๆจึงคิดเช่นนั้น ทำเช่นนั้น ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ดังเช่น วรรณกรรมเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ ช่วยให้ผู้อ่านได้ทราบถึงพระราชพิธีต่างๆ เช่น พระราชพิธีโสกันต์ เป็นต้น หรือ เรื่องขุนช้างขุนแผน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจประเพณีการเกิด การโกนจุก การบวช การแต่งงาน การเผาศพ เป็นต้น อย่างไรก็ตามคุณค่าทางวัฒนธรรมนี้เป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละสังคม ถ้าสามารถสร้างให้เกิดความรู้สึกที่เป็นสากล คือมีอุดมคติเป็นกลาง สามารถเป็นที่ยึดถือของทุกสังคม ก็นับเป็นคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ถือเป็นความสามารถอย่างยิ่ง และที่สำคัญวัฒนธรรมอยู่ได้ ส่วนหนึ่งก็เพราะมีวรรณกรรมบันทึกไว้เป็นหลักฐาน กล่าวอีกนัยหนึ่ง จะโดยรู้สึกตนหรือไม่ก็ตาม นักประพันธ์ย่อมจะแต่งเรื่องที่กล่าวถึงวัฒนธรรมของตน(และอาจจะของผู้อื่นด้วย) และในบางครั้งบางคราว เมื่อแปลหรือเรียบเรียงหรือเอาเค้าเดิมมาจากวรรณกรรมต่างประเทศ ก็จะกล่าวถึงวัฒนธรรมของต่างประเทศเท่าที่ตนรู้และเข้าใจด้วย ผู้อ่านก็จะเกิดความรื่นรมย์และชื่นชมหรือแปลกประหลาดไปกับวัฒนธรรมนั้นๆ ด้วยทำให้ผู้อ่านได้ทราบความจริงเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทุกๆทางของสังคม ค่านิยมและทัศนคติของบุคคลในสมัยที่วรรณกรรม เรื่องนั้นเกิดขึ้นเป็นค่านิยม หมายถึง ความรู้สึก ความคิด หรือความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีมนุษย์เชื่อว่า มีความหมายหรือมี

ความสำคัญต่อตนหรือกลุ่มของคน ค่านิยมจะเป็นตัวกำหนด พฤติกรรมแบบแผนการดำเนินชีวิตของบุคคล)เช่น ค่านิยมเรื่องการทำบุญทำทาน การชอบ ความสนุกสนานรื่นเริง การนิยมใช้ของต่างประเทศ ความจงรักภักดีต่อชาติ ฯลฯ จึงกล่าวได้ว่า วรรณคดี เป็นรากฐานของวัฒนธรรมมรดกแห่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงามวัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง รวมถึงความคิด ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ปรัชญา ศีลธรรม จรรยา ภาษา กฎหมาย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อๆ มา

นางภัทธินันท์ สุราราช^๗ วัฒนธรรมอำเภอปักธงชัย ท่านได้ให้สัมภาษณ์ถึงการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมบางหัวข้อที่ปรากฏในวรรณคดีนิราศภูเขาทองไว้ว่า สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) การเจรจาชอบ คือ ประพฤติวิสุจริต หมายถึง การไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ การเจรจาชอบ ย่อมทำให้ผู้รับฟังเกิดความยินดี เกิดความปิติ เกิดความสบายใจ ไม่ทำให้ผู้อื่นข้องหมองใจ การเจรจาชอบย่อมนำมาซึ่งการประสานงานที่ดี ก่อให้เกิดความสำเร็จและความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ส่งผลให้ได้รับการช่วยเหลือเกื้อกูล ดูแล เอาใจใส่ เห็นความสำคัญ จนเกิดการอนุรักษ์มรดก ภูมิปัญญา และรากเหง้าที่แท้จริงของท้องถิ่นตน

หากเจรจาไม่ชอบหรือไม่สุจริต พูดเท็จ พูดด้วยวาจาที่ไม่สุภาพ ย่อมทำให้บุคคลอื่นไม่อยากเข้าใกล้ ไม่อยากให้ความร่วมมือ ส่งผลให้การทำงานไม่ประสบความสำเร็จ ประสานขอความร่วมมือร่วมใจจากหน่วยงานหรือบุคคลอื่นไม่ได้ เพราะผู้ฟังเกิดความไม่สบายใจ ไม่พอใจ ไม่มั่นใจ หดก่าลังใจ และหากมีการตำหนิติเตียนด้วยแล้ว ยิ่งเป็นการบั่นทอนมิตรภาพที่สั่งสมมา กลายเป็นความขุ่นเคือง ขัดข้องหมองใจ โกรธแค้น เกิดความหวาดระแวงระหว่างกัน อันนำมาสู่ความไม่ไว้วางใจใจ ส่งผลให้การรักษาวรรณธรรม ประเพณี เกิดเป็นความเข้าใจผิด ต่างคนต่างคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ เกิดการปล่อยปละละเลย จนทำให้วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม ถึงจุดวิกฤต เช่น การไหว้ ของเด็กไทย ที่ทุกฝ่ายไม่เห็นความสำคัญ จนประเทศไทยต้องจ้างชาวชาติ มาไหว้ให้คนไทยดู ดังกรณีของบริษัทสหพัฒนพิบูลย์ จำกัด ได้ว่าจ้างนางงามจักรวาลปี ๒๐๐๕ นาดาลี เกลโบวา โฆษณาผลิตภัณฑ์มาว่า และไหว้ให้คนไทยทั่วประเทศได้ดู ว่าการไหว้ที่สวยงามและถูกต้องนั้นเป็นอย่างไร ทำให้ทุกฝ่ายเกิดความตระหนัก เกิดการเจรจาชอบโดยขอความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทุกองค์กร เพื่อให้เด็กไทยเกิดจิตสำนึกรัก และหวงแหนขนบธรรมเนียมด้านมารยาทไทย เป็นต้น

ผู้เจรจาชอบต้องคิดก่อนพูด เพราะคำพูดเมื่อพูดออกไปแล้ว ถือเสมือนหนึ่งเป็นนายของผู้พูด จะไม่สามารถหวนกลับหรือแก้ต่างได้อีก ผู้เจรจาชอบจึงเปรียบเสมือนนักการทูต เจรจาด้วยความสุจริต จริงใจ ไม่เพ้อเจ้อ พร่ำเพรื่อ นำเปื้อนนายและนาราคาญ ศึกษาข้อมูล รายละเอียด โดย

^๗ สัมภาษณ์ นางภัทธินันท์ สุราราช, วัฒนธรรมอำเภอปักธงชัย, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๖.

ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง เพื่อให้เกิดความตระหนัก รักษา อนุรักษ์ สืบทอด สืบสาน วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและมรดกของชาติ สืบไป

ส่วนหลักพุทธธรรมในเรื่องโคลงโลกนิติ คือ ความเมตตา ความเมตตา คือ ความคิดความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นมีความสุข เป็นสุข หรือหมายถึงความเป็นมิตร มิตรภาพ ความเป็นเพื่อน ความหวัง ความปรารถนาดีที่มีให้แก่บุคคลอื่น ไม่คิดเบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง ความเมตตาเป็นธรรมะที่เกื้อกูลให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หากสังคมมีความเมตตากรุณาต่อกัน สังคมนั้นจะมีแต่ความสงบสุข ถ้อยทีถ้อยอาศัย ความมีเมตตาเกิดขึ้นมากเท่าไร จะทำให้สังคมปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน เกิดการให้อภัยซึ่งกันและกัน ไม่เกิดความแตกแยกในสังคม เพราะสังคมเรียนรู้การให้อภัย เมตตาต่อกัน ปัญหาอาชญากรรมความรุนแรงต่าง ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้นในสังคมไทย หากมีการปลูกฝังความเมตตากรุณา ให้กลายเป็นวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ เป็นวัฒนธรรมข้อแรกที่สังคมไทยควรมีจิตสำนึก ไม่ปล่อยปละละเลยให้เป็นหน้าที่ของพระหรือคำสอนที่เขียนไว้ในหนังสือ ทุกฝ่ายต้องมุ่งที่จะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมข้อนี้ให้บังเกิดผลในสังคมไทย ก็เชื่อว่าสังคมไทยจะก้าวหน้าทางด้านจิตใจ เพราะความเมตตาเป็นสิ่งที่มนุษย์มีติดตัวมาแต่กำเนิด เพราะเด็กเมื่อแรกคลอดสัมผัสครั้งแรกในชีวิตที่ได้รับคือความเมตตา กรุณา และความรักจากบิดามารดา หากได้รับการกล่อมเกลา ปลูกฝัง จนกระทั่งเข้าสู่โรงเรียน และวัยทำงาน สังคมก็จะเกิดความสงบสุข แต่สังคมไทยในปัจจุบันไม่เป็นเช่นนั้น ทุกคนล้วนมองข้ามความเมตตา มุ่งเอาแต่ความแพ้ความชนะ มุ่งแข่งขัน จิตใจเกิดความไม่สงบ เกิดความเครียด ถูกบีบคั้นจากครอบครัวต้องเรียนให้เก่ง และมีงานทำดี ๆ สังคมไทยในปัจจุบันจึงกลายเป็นสังคมแห่งการแข่งขัน แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น มุ่งเอาตัวรอด คำนึงแต่ประโยชน์ส่วนตน ไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมหรือประเทศชาติ เรียนเก่ง แต่ขาดคุณธรรม จริยธรรม ขาดซึ่งความเมตตา ขาดซึ่งการให้อภัย สังคมไทยจึงเกิดความแตกแยก ไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน อันนำมาสู่สังคมที่ไร้ซึ่งความสงบสุข อันอาจนำไปสู่ความรุนแรง

สังคมไทยในอดีตได้ชื่อว่าเป็นสังคมแห่งชาวพุทธ เป็นสังคมแห่งความสงบสุข สันติ ถ้อยทีถ้อยอาศัย ขจัดความบาดหมางโดยให้ต่างฝ่ายต่างให้อภัยซึ่งกันและกัน ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน แต่ในปัจจุบันไม่เป็นดังเช่นในอดีต เนื่องจากสังคมไทยไม่มีการปลูกฝังหรือบริหารสภาวะอารมณแห่งความเมตตากรุณา มีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ล่วงละเมิดศีล ๕ ขนบธรรมเนียมประเพณี แต่ถึงอย่างไรคนส่วนใหญ่ยังนับถือพระพุทธศาสนา หลักธรรมและพิธีกรรมทางศาสนาและทางโลก ทั้งสองล้วนจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม จักเป็นประโยชน์ให้อนุชนรุ่นลูกหลานได้ยึดถือ ประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อสูญสิ้นไปจากสังคมไทย ที่สำคัญวัฒนธรรม ประเพณีทุก ๆ กิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นล้วนประกอบด้วยหลักธรรมแฝงซ่อนเร้นอยู่ เช่น ความสามัคคี กตัญญูตเวที ความเมตตา ความเพียร ปิยวาจา เป็นต้น กิจกรรมทางสังคมเหล่านี้จะคอยหล่อหลอม เพาะบ่มให้เด็กนักเรียนและประชาชนทั่วไปตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมต่อไป

นายสุรัตน์ อินทวัฒน์วงษา^๔ ตำแหน่งที่ปรึกษานายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลเมืองปัก อำเภอบักรังชัย จังหวัดนครราชสีมา, กรรมการสถานศึกษา และกรรมการวัดอัมพวันได้อ่านวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักขณ์ ประเภทร้อยกรอง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑” โดยมีพระสมบุรณ์ ชินวิโส (วิชัย) เป็นผู้ทำการวิจัยในประเด็นนี้ จากการอ่านแล้วทำให้ทราบถึงความสำคัญของวรรณคดีที่สอดแทรกหลักธรรมเอาไว้มากมาย เหมาะสมกับทุกเพศทุกวัยในการเข้าถึงหลักธรรม โดยเฉพาะหลักพุทธธรรมที่สามารถเอามาปรับใช้ในสายงานบริหารบุคคล เพื่อให้การทำงานมีระบบระเบียบ และมีประสิทธิภาพ มั่นคง ตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน ในฐานะที่ข้าพเจ้าเองเป็นที่ปรึกษานายกเทศมนตรี ได้มองเห็นถึงความสำคัญ และนำไปใช้เป็นปกติเนืองนิตย์อยู่แล้วของหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในนิราศภูเขาทองและโคลงโลกนิติ เช่น หลักกรรม สัมมาวาจา ศีล การไม่คบคนพาล โลกธรรม พรหมวิหาร สัจจะ วาจาอ่อนหวาน มัญญัตถุตา วิริยะ ฯลฯ เป็นต้น เท่าที่ผ่านมาในการดำรงตำแหน่ง ผลที่เกิดจากการทำงานทั้งการให้คำปรึกษาผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา เกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างเห็นได้ชัดในการปฏิบัติงานของพนักงานของเทศบาล

เทศบาลถือว่าเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดตั้งขึ้นในเขตชุมชนที่มีความเจริญ และใช้ในการบริหารเมืองเป็นหลัก ซึ่งหลายประเทศประสบความสำเร็จในการใช้ “เทศบาล” เป็นเครื่องมือที่สำคัญใน การปกครองประเทศโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย สำหรับสังคมไทย เทศบาลเป็นรูปแบบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในเขตชุมชนเมืองที่ใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ จนถึงปัจจุบัน

หน้าที่ของสภาเทศบาล

สำหรับหน้าที่ของสภาเทศบาลโดยหลักการแล้วมีสำคัญ ๔ ประการ ได้แก่ (๑) หน้าที่ในการเลือกฝ่ายบริหาร (๒) หน้าที่ในการสะท้อนความต้องการของประชาชนในเขตเทศบาล (๓) หน้าที่ในการออกเทศบัญญัติ และ (๔) หน้าที่ในการตรวจสอบและถ่วงดุลฝ่ายบริหาร

สำหรับหน้าที่แรก คือ หน้าที่ในการเลือกตั้งฝ่ายบริหารนั้น สภาเทศบาลจะทำหน้าที่ในการเลือกนายกเทศมนตรี และเทศมนตรีด้วยเสียงข้างมากของสภาเทศบาล ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวนี้จะไม่ในเทศบาลที่ใช้รูปแบบนายกเทศมนตรี เพราะหน้าที่ดังกล่าวนี้จะถูกกระทำโดยประชาชนในเขตเทศบาลแทน

^๔ สัมภาษณ์ นายสุรัตน์ อินทวัฒน์วงษา. ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลเมืองปัก, ๑๕ กันยายน, ๒๕๕๖.

หน้าที่ในประการที่สอง คือ หน้าที่ในการสะท้อนความต้องการของประชาชนในพื้นที่นั้น เป็นหน้าที่โดยทั่วไปของผู้แทนประชาชนอยู่แล้ว เช่น รับฟังปัญหา ความต้องการ ความเดือดร้อน ตลอดจนข้อร้องเรียนต่าง ๆ ของประชาชนในเทศบาล แล้วนำข้อเรียกร้องเหล่านั้นเสนอต่อฝ่ายบริหารให้ฝ่ายบริหารดำเนินการแก้ไขให้ หรือในบางเรื่องที่สมาชิกสภาเทศบาลสามารถกระทำตัวเอง สมาชิกสภาเทศบาลก็จะดำเนินการแก้ไขได้เลย หรือหากในบางเรื่องอยู่เกินขอบเขตอำนาจที่เทศบาล จะดำเนินการได้ สมาชิกสภาเทศบาลก็จะทำหน้าที่ในการประสานไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการต่อไป การดำเนินการเพื่อให้ฝ่ายบริหารกระทำตามข้อเรียกร้องของตนนั้น อาจกระทำ ได้ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น การทำหนังสือยื่นแสดงปัญหาของประชาชนในเทศบาลผ่านไปยัง นายกเทศมนตรี เป็นต้น และรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น การใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวของตนกับผู้ มีอำนาจ ร้องขอให้ผู้มีอำนาจดำเนินการให้ เป็นต้น

ในมาตรา ๕๐ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล ดังต่อไปนี้

- (๑) รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- (๒) ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ
- (๓) รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูล ฝอยและสิ่งปฏิกูล
- (๔) ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
- (๕) ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง
- (๖) ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม
- (๗) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- (๘) บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- (๙) หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล

การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำ แผนพัฒนาเทศบาล การจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบ การประเมินผลการ ปฏิบัติงาน และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วยการ นั้นและหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

โดยเฉพาะในมาตราที่ ๕๐ ในข้อ (๘) ซึ่งข้ออื่น ๆ ก็ปฏิบัติหน้าที่ในการจัดทุกข์บำรุงสุข ให้กับประชาชนแล้ว ในที่นี้จะได้อธิบายผู้วิจัยให้ตรงประเด็นในหัวข้อย่อยที่ว่า “การประยุกต์ใช้หลัก พุทธธรรมในด้านวัฒนธรรมและประเพณีอย่างไร” เท่าที่ผ่านมาทั้งนายกเทศมนตรี รอง นายกเทศมนตรี ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกคน ล้วนบำเพ็ญและทำตนให้อยู่ใน

กรอบกฎหมายบ้านเมือง โดยเฉพาะการบำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น มิใช่เฉพาะวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนเท่านั้น แม้กระทั่งกิจกรรมทางคณะสงฆ์ หรือพิธีกรรมใดๆ ทางเทศบาลก็มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปร่วมกิจกรรมนั้นๆ หรือมีเหตุการณ์สำคัญๆ เช่น วันเข้าพรรษา ทางเทศบาลได้นำเทียนพรรษาเข้ามาถวายแด่พระคุณเจ้าในเขตเทศบาลเป็นประจำทุกปี วันวิสาขบูชา หรือวันสำคัญอื่นๆ ทางคณะเทศบาลก็เข้าร่วมเวียนเทียน การตักบาตรทำบุญขึ้นปีใหม่ ได้ประสานกับหน่วยงานต่างๆ ให้มาประกอบพิธีกรรมร่วมกัน และนิมนต์พระสงฆ์ที่จำพรรษาในเขตอำเภอมาร่วมรับบาตรที่ตลาดเทศบาลเป็นหัวหน้านำงานจัดขึ้น วันเทศบาลก็ได้นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ให้เป็นสิริมงคลและแสดงพระธรรมเทศนา เป็นต้น

หลักพุทธธรรมที่ข้าพเจ้าเอาประยุกต์มาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและบุคคลอื่น ซึ่งจะขอก้าวในภาพรวม ดังนี้

๑) โลกธรรม ๘ ในโลกธรรม ๘ นี้ จะพูดถึง การมียศ-ไม่มียศ นินทา-สรรเสริญ ได้ลาภ-เสื่อมลาภ สุข-ทุกข์ ข้าพเจ้าคิดเตือนตนเสมอๆว่า โลกธรรม เป็นธรรมที่เกิดมาพร้อมโลก พร้อมตัวข้าพเจ้า ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมประสบพบเจอและย่อมพลัดพรากจากไป เป็นเรื่องกลไกของโลกธรรม หรือหมุนไปตามโลกตามวัฏจักรและถือได้ว่าเป็นเรื่องสัจธรรม แม้มนุษย์หรือตัวข้าพเจ้าไม่ได้อุบัติเกิดมาในโลกนี้ สิ่งเหล่านี้ก็มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ดังนั้นจึงเตือนใจตนเองเสมอๆอยู่เนืองๆว่า เราจักต้องประสบโลกธรรม ๘ เมื่อประสบพลัดพลั้งโดยฉับพลัน จักได้รักษาสภาวะจิตได้อย่างสงบ

๒) หลักกรรม กรรม แปลว่า การกระทำ การกระทำทั้งฝ่ายกุศล อกุศล ถือว่าเป็นกรรมเช่นกัน เรื่องของกรรมนี้ ข้าพเจ้าได้มีโอกาสเข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ ทั้งกุศลพิธีและอกุศลพิธี ได้รู้ถึงการสร้างกรรมดีกรรมชั่ว ผลที่เกิดจากการรับมรดกทางกรรม ทั้งทางสังคมทั้งชุมชนบ้านและวัด ในทางชุมชนนั้น เวลามีกิจกรรม อันเป็นการกระทำที่ดี เป็นประเพณีที่ดี เป็นวัฒนธรรมที่ดี จักให้คำปรึกษาแก่ชุมชน เช่น การทำบุญเลี้ยงตาปูประจำปี การประกวดธิดาผ้าไหมปักธงชัย ก็จะเข้าไปมีส่วนร่วม ส่วนในทางวัดนั้น เมื่อมีกิจกรรมหรือพิธีกรรม อีกทั้งในฐานะเป็นกรรมการวัดอัมพวัน ก็เข้าไปติดต่อประสานงาน การตระเตรียมงาน สถานที่ เช่น การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า วันบูรพาจารย์ วันทำบุญร่วมญาติ หรือวันสำคัญต่างๆทางศาสนา ก็จะเข้าไปมีบทบาทในการทำหน้าที่กรรมการ ทำหน้าที่ของตนให้เต็มสมบูรณ์ให้เหมาะสมกับเป็นศาสนิกชนที่ดี พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนเรื่องในหมู่พุทธศาสนิกชนให้หมั่นสร้างกรรมดี หลักหนีกรรมชั่ว นำพาตัวสู่สถานที่ที่เป็นมงคล จะคิด พูด ทำ ล้วนเป็นกรรม จึงต้องระมัดระวังตัวตนอยู่เสมอมิให้พลั้งเผลอสร้างวิบากกรรม และปฏิบัติตนให้อยู่ในหลักธรรมของพระพุทธองค์

๓) ปิยวาจา หรือ วาจาอ่อนหวาน การพูด การเจรจาพาดินว่ามีส่วนสำคัญในการติดต่อประสานงานให้งานแต่ละครั้งดำเนินไปได้ด้วยดีและราบรื่น เพราะการใช้วาจาที่อ่อนหวานเป็นหลักในการบริหารงานและบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการประชุมในหน่วยงานเทศบาล สถานศึกษา ชุมชน

และวัดวาอาราม เพื่อหาหรือปรึกษาการใดๆ โดยส่วนตัวข้าพเจ้าแล้ว จะเป็นคนที่พูดเบาๆ เคารพผู้ฟัง แม้จะต่างอายุ ต่างวุฒิภาวะ หรือต่างวัยวุฒิ จะไม่มีการแสดงอาการให้อีกฝ่ายรู้สึกไม่ดีต่อการรับข่าวสารจากตัวเรา หากมีข้อแย้งซึ่งอาจตกลงกันไม่ได้ ก็จะใช้วิธีการชี้แจงการพูดด้วยเหตุผล หลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์หรือใช้วาจาที่เสียดแทง หยาบคาย ด้วยเหตุนี้จึงได้รับโอกาสไว้วางใจให้เป็นพิธีกรในงานต่างๆ เช่น งานฌาปนกิจศพ เป็นต้น

๔) ศิล คำว่า ศิล แปลว่า การสำรวมกาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย อันได้แก่ ศิล ๕ อัน เป็นข้อวัตรการสร้างความดีเป็นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดิฉินในกาม ไม่กล่าววาจาเท็จ ส่อเสียด คำหยาบ เพ้อเจ้อ และการไม่ดื่มสุราเมรัยต่างๆ เมื่อเรามีศิลย่อมเป็นที่น่าเคารพนับถือของผู้อื่น เป็นตัวเชื่อมให้ไม่ผิดหลักทำนองคลองธรรม จาริตประเพณี เป็นการปฏิบัติดีต่อทุกคน โดยส่วนตัวข้าพเจ้ามีทัศนคติที่ว่า ศิลไม่ได้อยู่ที่พระสงฆ์ ศิลไม่ได้อยู่ที่โบสถ์ ศิลไม่ได้อยู่ที่กุฏิวิหารลานเจดีย์ ศิลไม่ได้อยู่ที่คัมภีร์ ศิลไม่ได้อยู่ที่พระไตรปิฎก แต่ศิลมีอยู่ที่กาย วาจา ใจ ของแต่ละคน เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ เบียดเบียนสัตว์ ทารุณกรรมต่อสัตว์ หรือทำให้สัตว์ได้รับทุกขเวทนา อันเกิดจากการกระทำ ถือได้ว่ามีศิลทางกาย การไม่กล่าววาจาอันเป็นเท็จ ถือได้ว่ามีศิลทางวาจา การไม่คิดดื่มสุรา ไม่คิดนอกใจสามีภรรยา ไม่คิดทำผิดสร้างบาป มีความละเอียดแก่ใจ หรือคิดเตือนจิตเตือนใจมีความเกรงกลัวต่อผลบาปที่อาจเกิดขึ้น คิดในลักษณะเช่นนี้ถือว่ามีศิลทางใจ ศิลจึงเกิดจากการปฏิบัติ มิได้เกิดจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ศิลเกิดจากตัวของเราเอง ฉะนั้นเมื่อตัวข้าพเจ้ามีแนวคิดเช่นนี้ จึงรักษาศิลเป็นปกติ แม้กระทั่งอยู่ในบ้าน อยู่ในที่ทำงาน การระแวงระวังความพลาดพลั้งเป็นการสร้างศิลให้เกิดขึ้น หากถึงวันพระทางพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าได้ไปขอศิล ฟังเทศน์ฟังธรรม และการบำเพ็ญจิตใจให้สงบเพื่อตอ่ยอดความบริสุทธิ์แห่งศิลให้เกิดขึ้น วันเข้าพรรษาก็ทำหน้าที่การเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีให้เป็นแบบอย่างแก่เยาวชน จะสังเกตเห็นได้ว่า เมื่อคนเรามีศิล การเปลี่ยนแปลงรอบกายเริ่มดีขึ้น บุคคลที่เข้ามาติดต่องานหรือขอคำปรึกษา ก็ล้วนเป็นกัลยาณมิตรที่ดี ผู้คนมีความเคารพยำเกรง น่าเชื่อถือในจริยวัตรของเรา ศิลจึงเป็นเครื่องประดับที่มีค่ากว่าบรรดาเพชรพลอยใดๆในโลก เมื่อละสังขารแล้ว ศิลย่อมส่งไปเกิดในสวรรค์ชั้นฟ้า ผู้มีปัญญาจึงเอาศิลมาเป็นเครื่องอาภรณ์ห่มกายและใจของตน

๕. วิริยะ คือ ความพากเพียร เป็นหลักธรรมหนึ่งในอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ผู้ใดมีวิริยะธรรม จะทำการใดๆย่อมประสบผลสำเร็จในชีวิต แม้แต่การประหารกิเลสต่างๆ การจัดกิจกรรม จาริตประเพณี และวัฒนธรรม หากต่างคนมีความเพียรช่วยเหลือ ขวนขวายในกิจหน้าที่ของตนรวมกันเป็นหมู่คณะ กิจกรรมนั้นๆย่อมสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สรุปความว่า หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในนิราศภูเขาทองและโคลงโลกนิติ นอกจากจะเป็นวรรณคดีที่อ่านแล้วเกิดสุนทรียภาพ มีอารมณ์ร่วมเหตุการณ์ในบทกวี ยังได้สอดแทรกแฝงไปด้วยหลักสัจธรรมและจริยธรรม อันเป็นข้อคิด ตักเตือนจิตใจของตนให้ประพฤติปฏิบัติตนตั้งอยู่ใน

หลักศีลธรรม และถ้าทุกคนนำหลักธรรมดังกล่าวไปประยุกต์ใช้อย่างจริงจัง ไม่ว่าจะด้านวัฒนธรรม ประเพณี ด้านการศึกษา ด้านพระพุทธศาสนา ด้านสังคมหรือด้านอื่นๆ ย่อมก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่หมู่คณะ ความสงบ สันติสุขย่อมเกิดขึ้น แต่ถ้าหากต่างคนต่างละเลยในการปฏิบัติหน้าที่ โดยละทิ้งหลักพุทธธรรม เมื่อมีกิจกรรมส่วนร่วม เช่น ทอดกฐินสามัคคีหรือแห่เทียนเข้าพรรษา ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ล้วนอาศัยหลักความวิริยะ กตัญญูต่อศาสนา พรหมวิหารต่อกัน กิจกรรมต่างๆย่อมไม่อาจสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ฉะนั้นในฐานะที่เราเกิดเป็นชาวพุทธ นับถือพระพุทธศาสนาจึงควรน้อมนำเอาธรรมมา มาพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญ คือมีความเจริญในด้านวัตถุและมีความเจริญในด้านจิตใจสืบไป

๔.๔ คุณค่าด้านการศึกษา

“วรรณคดี” ที่ปรากฏหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ ประเภทวรรณคดีต่างๆ มีโคลงโลกนิติ และนิราศภูเขาทอง เป็นต้น ยังทำหน้าที่ในการส่งเสริมคุณค่าด้าน การส่งเสริมคุณค่าด้านการศึกษาของไทย วรรณคดีไทย เป็นสมบัติล้ำค่าของแผ่นดินที่กวีทั้งหลายได้รังสรรค์ไว้เพื่อให้เป็นเพชรล้ำค่าคู่แผ่นดินไทยมาในทุกยุคทุกสมัย วรรณคดีไทย เป็นสมบัติล้ำค่าของแผ่นดินที่กวีทั้งหลายได้รังสรรค์ไว้ เพื่อให้เป็นเพชรล้ำค่าคู่แผ่นดินไทยมาในทุกยุคทุกสมัย วรรณคดีจะสะท้อนภาพของสังคมไทย ตามทัศนะของกวีที่เฝ้ามองและจับตาดูสภาพสังคมในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง ในสังคมแล้วนำเสนอภาพที่เห็นออกมาตามมุมมองของตนโดยใช้ตัวอักษรที่มีแง่มุมในด้านวรรณศิลป์ เป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดสู่สายตาผู้อ่านจึงกล่าวได้ว่า วรรณคดีไทยคือสมบัติคู่บ้านคู่เมือง และมีส่วนสำคัญในการแสดงถึงความเป็นชาติมาช้านาน

วรรณกรรมแทบทุกเรื่องผู้อ่านจะได้รับความคิด ความรู้เพิ่มขึ้นไม่มากนักน้อย มีผลให้สติปัญญาแตกฉานทั้งทางด้านวิชาการ ความรู้รอบตัว ความรู้เท่าทันคน ความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละครในเรื่องให้ข้อคิดต่อผู้อ่านขยายทัศนคติให้กว้างขึ้น การอ่านวรรณกรรมต่างๆ ยังสามารถวิเคราะห์ กลอุบายต่าง ๆ เล่ห์เหลี่ยม นิสัยใจคอของคน และความคิดอันปราดเปรื่องของตัวละครบางตัว พร้อมกันนี้วรรณกรรมแทบทุกเรื่องจะแทรกสัจธรรมและจริยธรรมที่ผู้อ่านสามารถนำมาใช้ประโยชน์ทำให้จิตใจสูงขึ้น หรือนำมาใช้ประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันวรรณกรรมจึงให้คุณค่าด้านสติปัญญา หมายถึง ให้พิจารณาว่าเนื้อเรื่องของวรรณกรรม

โดยเฉพาะในด้านเนื้อหานั้นๆ ได้ให้ข้อเท็จจริงซึ่งอาจจะเป็นความรู้ในด้านต่างๆ เช่น ภาษา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วิทยาศาสตร์ สังคมวิทยา การแพทย์แผนไทย กฎหมาย การจัดการ เป็นต้น นอกจากนี้ให้พิจารณาถึงสารจากวรรณคดีที่ให้ความคิดสร้างสรรค์อันเป็นคติชีวิตแก่ผู้อ่านด้วย วรรณคดีทุกเรื่องนอกจากจะมีหน้าที่หลัก คือ ให้ความบันเทิงใจแล้ว ยังเป็นอาหารสมองที่สำคัญแก่ผู้อ่านด้วยแม้จุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณคดีแต่ละเรื่องจะ

แตกต่างกันก็ตามดังนั้นคุณค่าทางปัญญา ก็คือ พัฒนาด้านความรู้ เป็นการมุ่งให้ผู้ศึกษาเรื่องวรรณกรรมมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง กล่าวคือ ความรู้เกี่ยวกับตน เกี่ยวกับธรรมชาติ และเกี่ยวกับสังคม มุ่งให้เป็นปัญญาในด้านความคิด เป็นการมุ่งให้สามารถวิเคราะห์สิ่งต่างๆ ที่ได้รับรู้ ได้เห็น ได้สัมผัส และสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้อันเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของการศึกษาวรรณคดี คือ

๑. มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามหน้าที่อัน มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพสิทธิของผู้อื่น และมีจิตสำนึกในการรักษาสาธารณสมบัติ
๒. มีความซื่อสัตย์สุจริต รักความจริงและความถูกต้อง ไม่บิดเบือนข้อมูล ไม่ปกปิดความผิดของตนเองและผู้อื่น ไม่ถือเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน
๓. มีระเบียบวินัย พร้อมทั้งจะปฏิบัติตามกติกาของสังคมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย
๔. รักการเรียนรู้และมีความคิดสร้างสรรค์ มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน รู้จักใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองในรูปแบบที่หลากหลาย และสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้มาใช้ในการชีวิตประจำวันให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
๕. มีน้ำใจและมีมารยาท มีความเสียสละ มีความกตัญญูรู้คุณ รู้จักกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ รู้จักขอโทษและให้อภัยดังกล่าวนี

พระมหาทองสุข เทชปญโญ^๙ ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมปกธงชัยวิทยา อำเภอปกธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ท่านได้นำหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในนिरาสุกขาของและโคลงโลกนิติไปประยุกต์ใช้ทางด้านการศึกษาเพื่อประโยชน์ส่วนตนและเพื่อส่วนรวมในการบริหารการศึกษา พอสรุปได้ดังนี้

๑. การคบคน

ประโยชน์ที่เกิดจากการเลือกคบมิตรมาเป็นเพื่อนและข้อพึงระวัง คือ ๑) หมั่นห้ามใจตนเองจากความชั่วแม้เพียงเล็กน้อย ก่อนที่มันจะลุกลามต่อไป ๒) หลีกเลี้ยงการอ่าน การฟัง การพูดเรื่องเกี่ยวกับคนพาล จะได้ไม่สะสมความคิดเกี่ยวกับคนพาลไว้ในใจ พยายามสะสมแต่ความคิดที่ดีงาม โดยการอ่าน การฟัง การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม ๓) ถ้าจำเป็นต้องอยู่ใกล้คนพาลอย่างไม่มีทางหลีกเลี้ยงได้ เช่น การเรียนที่เดียวกัน การทำงานที่เดียวกัน เป็นญาติพี่น้องกัน ในกรณีนี้เราต้องระลึกรู้ตนอยู่เสมอว่า เรากำลังอยู่ใกล้สิ่งที่เป็นอันตราย เหมือนอยู่ใกล้คนเป็นโรคติดต่อ ต้องระวังตัวคือระวังความความเป็นพาลของเขาจะมาติดตัวเราเข้า ดังนี้ ผ้าที่ห่อหุ้มด้วยของหอม ย่อมพลอย

^๙ สัมภาษณ์ พระมหาทองสุข เทชปญโญ, ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมปกธงชัยวิทยา,

ตกลงบอวลตามไปด้วยฉันใด ผู้ที่คบบัณฑิต ก็ย่อมพลอยได้รับความรู้ ความสามารถ และความดีตามไปด้วยฉันนั้น

๒. ความกตัญญู

เป็นคุณธรรมสอนให้รู้ คุณบิดามารดา สมณะพระสงฆ์ผู้ดำรงพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดถึงผู้มีพระคุณทั้งปวง ให้เรารู้จักแสดงความเคารพ เชื่อฟังปฏิบัติตาม ไม่ลบหลู่ดูแคลน รู้จักกตัญญูต่อสถานสถานศึกษา สถานที่เยียวารักษาชีวิต เช่น โรงพยาบาล สถานพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่นวัดวาอาราม เป็นต้น เป็นผู้รู้คุณ เห็นคุณและตอบแทนด้วยการรักษา ไม่บ่อนทำลายให้วิบัติเสียหาย ทั้งชื่อเสียงและอาคารสถานที่ นำคุณธรรมกตัญญูมาปรับปรุง ส่งเสริมให้ชีวิตมีเสน่ห์ มีสุข มีคุณค่า ให้เรารู้จักหน้าที่ ปฏิบัติตามหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่โดยธรรมชาติหรือหน้าที่ที่รับมอบหมายแต่งตั้งให้เป็น คุณธรรมข้อนี้ อยู่ที่ไหนก็มีคนรัก จากไปเขาก็อาลัยคิดถึง สอนให้เรามีความซื่อสัตย์ จริงใจ สุจริต ยุติธรรม ไม่ทรยศต่อผู้ใหญ่ มิตร บริวาร รู้จักกตัญญู ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นบุคคลผู้มีคุณต่อสถาบัน หรือสิ่งของที่มีคุณค่าทุกอย่าง เป็นต้น

๓. ความสันโดษ

สันโดษเป็นธรรมอันประเสริฐ เป็นไปเพื่อความเจริญสุข ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม เป็นธรรมะสอนให้เราเริ่มรู้จักพอใจกับสิ่งที่มีอยู่ พอใจในตำแหน่งหน้าที่การงาน พอใจในคู่ครอง สอนให้รู้จักพอ คือ พอเหมาะ พอควร พอดี มีความสันโดษ หามใจของเราไม่ให้โลภอยากได้เลยขอบเขต พอใจตามมีตามได้จะไม่ทุกข์ ทำให้รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนร่วม ไม่ตระหนี่กำจัดมัจฉริยะ ความเห็นแก่ตัว รู้จักประมาณตนเอง อดทน อดกลั้น อดออม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ้งเฟ้อ ทะเยอทะยานในการกิน ส่วนการใช้ให้เรารู้จักประยุกต์ เลือกดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ผสมผสานกลมกลืน ประหยัด รู้จักประมาณการใช้จ่าย ถือหลักความพอดี พอควร คำนึงถึงฐานะการเงิน การงาน ศักดิ์ศรี และความถูกต้องเป็นหลัก ไม่ตกเป็นทาสของความอยาก เช่น อยากได้ อยากเป็น อยากเด่น อยากดัง เป็นต้น

๔. การไม่คบคนพาล

การไม่คบคนพาลนี้เป็นมงคลของชีวิต เพราะทำให้เราไม่ถูกชักจูงไปในทางที่ผิด ทำให้ไม่ถูกดำเนิน ไม่ถูกใส่ความ ไม่ถูกมองในแง่ร้าย ได้รับความไว้วางใจจากบุคคลทั่วไป ทำให้ชีวิตการทำงานเจริญก้าวหน้า สามารถตั้งตัวได้เร็วมีความภาคภูมิใจ เอิบอิ่มใจ ไม่บกพร่องเสียหายทั้งกาย วาจา ใจ รู้จักเหตุ รู้จักผล และรู้จักเลือกคบภักตมิตรที่ดี เพื่อจะได้รู้จักสิ่งที่ดี สิ่งที่ดี แล้วเลือกนำเฉพาะสิ่งที่ดีมาประพฤติปฏิบัติในวิถีชีวิต ทำให้มีจิตใจผ่องใส สามารถทำความดีตามไปด้วย ทำให้ปัญญาเพิ่มขึ้น เป็นคนหนักแน่นมีเหตุผล คนพาลเปรียบเหมือนปลาเน่า ผู้คบคนพาลเหมือนใบไม้ที่ห่อปลาเน่า พลอยมีกลิ่นเหม็นไปด้วย ส่วนบัณฑิตเปรียบเสมือนของหอม เช่น ดอกไม้ ผู้คบหาสมาคมเปรียบเหมือนใบไม้ที่ห่อของหอม พลอยติดกลิ่นหอมไปด้วย เมื่อเราคบคนเช่นใด ก็

ยอมเป็นเช่นเดียวกับคนนั้น นิสัยของคนเรา จะมาจากสิ่งแวดล้อม คนรอบตัว เราคบกับคนเช่นไร เราก็ค่อยๆมีนิสัยไปตามเขา เราคบคนชั่วเล้าเมายาเป็นเพื่อนสนิท ในไม่ช้าก็จะกลายเป็นคนชั่วเล้าเมายาตามเขาไปด้วย เพราะฉะนั้นเมื่อเราต้องการจะเป็นคนดีนั้น เราจะต้องปฏิบัติตน ดังนี้

๑) ไม่คบคนพาล เป็นการป้องกันไม่ให้มีนิสัยไม่ดี ความเห็นผิดๆทั้งหลายจากคนพาล มาติดต่อเราเข้าและป้องกันไม่ให้คนพาลกลั่นแกล้งทำร้ายเอาด้วย

๒) คบบัณฑิต เพื่อถ่ายทอดเอานิสัยที่ดีๆ คุณธรรมต่างๆมาสู่ตัวเรา

๓) บุกาบุคคลที่ควรบูชา เพื่อประทับประคองนิสัยที่ดีในตัวเราให้เจริญงอกงามขึ้น บุคคลที่ควรบูชาจะต้องเป็นอย่างที่ดี แบบอย่างที่ดีให้เราดู เป็นหลักใจของเรา จะได้ประพฤติปฏิบัติตาม

๕. โลกธรรม ๘

โลกธรรม ๘ คือ เรื่องราวที่เกิดประจำโลกใครๆก็ต้องพบหลีกเลี่ยงไปไม่ได้ แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ประสบ แต่จิตพระองค์ทรงไม่หวั่นไหวในสิ่งเหล่านี้ ดังนั้นเมื่อเราประสบโลกธรรม ๘ จึงมีวิธีปฏิบัติอย่างไร แล้วจึงนำเอาหลักธรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตด้านการศึกษาดังนี้ คือ ๑) พิจารณาว่า สิ่งที่เป็นธรรมดาของโลกนี้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็สักแต่ว่า มันไม่เที่ยงเป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ๒) รู้ตามความเป็นจริง โดยไม่ให้โลกธรรมนั้นๆมาครอบงำจิตได้ ๓) ไม่ยินดีเพลิดเพลินไปกับส่วนที่ต้องการ ไม่ยินร้าย เสียใจกับส่วนที่ไม่ต้องการ เมื่อเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นกับเรา ๔) ปลงตกว่า ธรรมดาของโลก ย่อมมีการผันแปร ไม่แน่นอน เมื่อมีได้ ก็มีเสีย หรือเจริญได้ก็เสื่อมได้ดังนี้

วิธีปฏิบัติอีกประการหนึ่งเมื่อรู้ว่าโลกธรรม ๘ เมื่อเรียนรู้ทั้งฝ่ายอิฏฐารมณ์และอนิฏฐารมณ์พึงปฏิบัติตนดังนี้ ๑) เมื่อเราแสวงหาให้ผิดธรรม จงแสวงหาโดยชอบธรรม เมื่อได้มาแล้ว ก็อย่าลุ่มหลงมัวเมาเพลิดเพลินและเมื่อสิ่งนั้นจากไป ก็จงอย่าเศร้าโศกคร่ำครวญให้เสียใจ ๒) เมื่อยังไม่ประสบ เราจงอย่าได้ประมาท ให้สำนึกตัวอยู่เสมอว่า จะต้องประสบเข้าสักวันหนึ่ง เมื่อประสบเข้าแล้ว เราอย่าเศร้าโศกกระทมทุกข์ จงนึกว่า สิ่งที่เกิดแก่เราไม่ไม่นานนักก็จะเสื่อมไป หากทนถาวรไม่ ดังนี้

๖. ปิยวาจา

ปิยวาจา คือ สภาพขณมีกิริยาวาจาสุภาพเรียบร้อย อ่อนโยนทุกชั้น การแสดงออกทางวาจาก็ดี ล้วนมีใจเป็นประธานสั่งการให้ทำให้เกิด ถ้าใจคิดไปในทางที่ดีแล้ว วาจาภิรยาทำทาง ก็จักแสดงออกมามีตามไปด้วย และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในด้านการศึกษาหรือการปกครองต่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน คือสามารถทำให้เป็นที่รักที่เคารพนับถือต่อทุกคน พยายามพูดจาไพเราะในที่ประชุม เช่นการประชุมประจำเดือนของสถานการศึกษาเพื่อมอบหมายงานหรือแจ้งรายละเอียดของกิจกรรมต่างๆทั้งภายในและภายนอก หรือการไปอบรม สัมมนาที่จะมาแจ้ง แนะนำ

ในที่ประชุม การให้อิโวาทกับนักเรียน การประชุมกรรมการสถานศึกษา จะใช้คำพูดปิยวาจาหรือ วาจาที่ไพเราะ อ่อนหวาน นำฟังเป็นนิตย์ ให้เกียรติผู้ฟัง และสร้างความอบอุ่นระหว่างผู้ส่งสารกับ ผู้รับสาร ทั้งทำความดีให้เป็นเสน่ห์แก่ชีวิต ทำชีวิตให้มีค่า เป็นแบบอย่างที่ดี รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน ต่อผู้หลักผู้ใหญ่ จึงทำให้เป็นที่รักแก่ผู้ร่วมงานทุกคน ไม่เป็นคนลั่นกระด้างคางแข็ง ไม่เย่อหยิ่ง จองหอง เป็นอาวุธสำคัญประจำกายอยู่เสมอของเรา ก็คือปาก ต้องตระหนักตัวอยู่เสมอ คำพูดของ คนเราหากใช้ให้เป็นก็เกิดคุณ ก่อนพูดเราเป็นนายของคำพูด ต้องตระหนักอยู่ตลอดเวลา การพูด เจริญต้องเป็นตามที่สร้างสรรค์ เป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เกิดความรักความสามัคคี ระหว่างผู้บริหารและผู้ร่วมงานดุจฉันท์พี่น้อง

๗. ความเพียร

วิธีะที่แท้จริงแล้ว หมายถึง ความเป็นผู้กล้า คือ กล้าคิด กล้าทำ กล้าพูดไปในทางที่ ถูกต้อง กล้าสร้างคุณงามความดี อันเป็นเหตุแห่งความสำเร็จ ความเจริญสุข ความก้าวหน้า ความ สวัสดิ์แก่ชีวิต ที่ภาษาพระเรียกว่า สัมมาวายามะ คือ ความเพียรพยายามในทางที่ชอบ ประพฤติ สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ผิดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ไม่ใช่กล้าในทางที่ผิด เมื่อได้ ศึกษาอย่างท่องแท้สามารถนำหลักคุณธรรมข้อนี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันคือ ทำให้เราสมหวัง ดังปรารถนาตั้งใจไว้ ดังคำว่า จะเรียนดีเพราะมีความเพียรแรง จะเรียนเก่งเพราะมีความเพียรเสริม เป็นนักเรียนถ้าขาดความเพียร ก็เรียนไม่จบเป็นนักเรียน ขาดความเพียรก็พ่ายแพ้ศัตรูอุปสรรคของ ความเพียร ช่วยแปรเปลี่ยนชีวิตอะไรให้ดีขึ้นได้กว่าเดิม ยากก็ง่ายขึ้น ไกลก็ใกล้ หนักก็เบา เบา หมดหวังก็กลับมีหวัง เป็นคุณธรรมช่วยให้ชีวิต ให้เข้มแข็ง อดทน ไม่ย่อ ไม่ท้อแท้ ยาม ประสบทุกข์เกิดเป็นคนควรพยายามไปจนกว่าสิ่งทีหมายจะสำเร็จ ตอนต้นสู้ทนทุกข์จะได้สุขเมื่อตอน ปลาย ตอนต้นชอบสบายจะได้ร้ายเมื่อปลายมือ จะเป็นสุขก็ต้องทุกข์ลงทนก่อนจะเป็นก้อนที่ละน้อย ค่อยผสม อดทนวันนี้เพื่อมั่งมีในวันหน้า ทำให้กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจในหน้าที่การงานและ การบริหารต่างๆเป็นต้น

๘. หลักกรรม

หลักการปฏิบัติในเรื่องกรรม คือ การกระทำ หมายถึงการกระทำที่ประกอบไปด้วยเจตนา ทำด้วยความตั้งใจ หรือตั้งใจทำให้ปรากฏขึ้นดีก็ตาม ชั่วก็ตาม ทำดีเรียกว่า กรรมดี(กุศลกรรม) ให้ผลเป็นความสุขกายสบายใจ มีสุขเป็นกำไร ถ้าทำชั่ว เรียกว่า กรรมชั่ว (อกุศลกรรม) ให้ผลเป็น ความทุกข์เดือดร้อน มีทุกข์เป็นกำไร กรรมดีกรรมชั่วเป็นของเฉพาะตัว ผู้ใดทำผู้นั้นก็ต้องรับผล นั้นเอง จะให้คนอื่นมารับแทนไม่ได้ เช่นในเวลาเรายกมือไหว้พระ ปากสวดมนต์ ไจระลึกถึงพระ พุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อย่างนี้ถือว่าเป็นบุญเป็นความดีของเรา แต่ถ้ายกมือตีเขา ปากด่าเขา จิตใจอาฆาตคิดพยาบาทเขา จะเป็นบาปเป็นความชั่วของใครเล่า ก็ต้องตกเป็นของเรานะ เมื่อเป็น

เช่นนี้ เราจะรับแต่ผลกรรมดีแต่ไม่ยอมรับผลร้ายได้อย่างไร เมื่อเป็นผลดีเป็นของเรา ผลชั่วก็ต้องเป็นของเราได้เช่นกัน

๙. เบญจศีลเบญจธรรม

คุณธรรมเหล่านี้เมื่อได้ศึกษารู้แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้เราเป็นคนมีจิตใจสูง มีคุณธรรมที่ดีกว่าเดิมมาก เช่น เป็นคนใจเย็น ไม่โหดร้าย ไม่เบียดเบียนสัตว์และผู้อื่นให้เดือดร้อน ไม่มีโอหังฉวยทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ประทุษร้ายทรัพย์สินของผู้อื่น เคารพสิทธิเพื่อนบ้าน ปลุกความสามัคคี สร้างความเป็นปึกแผ่นเป็นที่ยอมรับไว้วางใจแก่สังคม ไม่พูดเท็จ หลอกลวงเป็นนิสัย เป็นผู้มั่งคั่งอยู่เสมอ ไม่เสพเครื่องหมักดองของมีนเมาที่ให้โทษแก่ร่างกาย ที่อาจจะทำให้เราขาดสติสัมปชัญญะในขณะคิด พูด ทำ เราต้องมีใจสูงด้วยคุณธรรมคือ ๑) มีเมตตา ความปรารถนาดีต่อคนทั่วไป อยากให้ทุกคนในสังคมโลกนี้มีความสุข มีกรุณา คือ ความสงสาร มีจิตหวั่นไหวเมื่อเห็นสังคมตกทุกข์ได้ยาก ก็พยายามช่วยเหลือเท่าที่ที่จะช่วยได้ ไม่ใจจัดใจดำ ไม่อาฆาตพยาบาท ให้อภัยเสมอทั้งเสมอ ๒) ประกอบอาชีพที่สุจริต ปราศจากโทษ ไม่ผิดกฎหมาย และศีลธรรม เคารพกรรมสิทธิ์ในสมบัติของผู้อื่น เว้นเบียดเบียนทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน ๓) ยินดีในคู่ครองตน ระมัดระวังเรื่องรักๆใคร่ๆไม่ประพฤติก่อให้เกิดการผิดประเพณีนิยมและไม่ชอบด้วยกฎหมาย ๔) รักษาคำพูด พูดจริง ทำจริงในสิ่งที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและเป็นประโยชน์ พูดคำสุภาพ อ่อนหวาน ไม่บิดเบือนข้อมูล แสดงไมตรีจิตอย่างตรงไปตรงมา ให้เป็นที่เชื่อถือแก่เพื่อนฝูง สังคมได้ ๕) มีสติสัมปชัญญะฝึกตนอยู่เสมอ มีให้เป็นผู้ประมาทในชีวิต มีสติริบคอมอยู่ตลอดเวลาว่ากำลังคิดอะไร พูดอะไร ทำอะไร ตรัสรองให้เห็นก่อนว่ามีคุณ มีโทษมากน้อยเพียงใด เป็นคนไม่เลินเล่อในการทำงานที่ทำ และจะไม่ประมาทในธรรม คือวัย ชีวิต สังขาร เป็นต้น

๑๐. ไตรลักษณ์

ไตรลักษณ์ คือ ความไม่เที่ยงแท้ของขันธ์ ฉะนั้นจงอย่าแบก อย่ายึดให้มากจนเกินไป ให้เราพิจารณาว่า การยึดมั่นถือมั่นถือเป็นตัวทุกข์ ต้องวางให้เป็นเสียบ้าง เพราะถ้าเราวางแล้วจะรู้สึกโล่งใจสบายใจ เบาใจ ไม่อึดอัด ไม่วุ่นวาย ไม่เดือดร้อน เพราะสิ่งทั้งหลายในโลกนี้ แม้เราไม่วางเราก็นำติดตัวไปไม่ได้เพราะมันไม่เที่ยง มันเป็นทุกข์ มันไม่มีอะไรเป็นของเราอย่างแท้จริง คนที่ฉลาดจึงปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่นคือ สละ ละ วาง เช่น ไก่สลัดขน คนสลัดผ้า วางลงตกปลา จิตจะรู้สึกอิสระเบาบาง ปลอดโปร่ง เห็นทุกอย่างเป็นเรื่องธรรมดา สุข ทุกข์ ได้ เสีย สมหวัง ผิดหวัง ดีใจ เสียใจ ล้วนเป็นธรรมดาทั้งนั้น

ชีวิตร่างกายของเราหรือสิ่งทั้งหลายนั้น เราไม่อาจบังคับบัญชาให้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามที่เราต้องการได้ แต่เพราะความเปลี่ยนแปลง ความเกิด เป็นเรื่องมาจากเหตุปัจจัย เมื่อต้องการให้ความเปลี่ยนแปลงบางอย่างเป็นไปในทางที่ดี ควรพยายามสร้างเหตุปัจจัยเพื่อให้เกิดผลเช่นนั้น เมื่อมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นในชีวิต ก็ให้กำหนดรู้ว่าสิ่งนี้ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา แต่สิ่งนี้เป็นของ

ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา เพื่อป้องกันจิตไว้มิให้กำหนด ชัดเคื่อง หลง มัวเมา ในสิ่งนั้นๆมากเกินไป เมื่อฝึกปฏิบัติบ่อยๆเข้า ก็จะได้เห็นพระไตรลักษณ์ทะลุปรุโปร่งหมด ทำให้เกิดการปล่อยวางในที่สุด ทำให้เบากายสบายใจ คลายความเครียดลงไปได้อย่างสิ้นเชิง แม้จะยัง ปล่อยวางไม่หมด แต่ก็มีความสุขเพิ่มขึ้น ปล่อยวางความยึดมั่นลงไปได้มากเท่าไร ความสุขความ สงบก็จะมีเพิ่มขึ้นมากขึ้นนี่คือประโยชน์แห่งการเห็นพระไตรลักษณ์

นางพรศิริ ลมจะโปะ^{๑๐} ครูสอนวิชาภาษาไทย โรงเรียนปทุมคงคาประชานิรมิต ท่านได้ให้ สัมภาษณ์ไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายนั้น ผู้สอนต้องทำตามเข้าใจใน เนื้อหาให้ชัดเจน ใช้ความรู้และทักษะของการเป็นครูในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ไปสู่ นักเรียนได้เป็นอย่างดี โดยเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความสามารถที่จะแสวงหาความรู้ รู้จัก การคิดวิเคราะห์ และนำไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในด้านการปลูกฝังคุณธรรม การเรียนรู้วรรณคดีจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสุนทรียภาพ เกิดสติปัญญา มองเห็นแง่มุมต่างๆของชีวิต ให้ แ่งคิดอันเป็นการช่วยยกระดับจิตใจของผู้อ่านให้สูงขึ้นจากคตินิยมที่แฝงไว้ในเรื่อง อาทิ นิราศภูเขาทองและโคลงโลกนิติ ซึ่งเป็นเนื้อหาในวรรณคดีวิจิตร หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ดังนี้

๑) นิราศภูเขาทอง วรรณคดีเรื่องนี้ สุนทรภู่ได้นำชีวิตของท่านมากล่าวไว้ โดยรำพันถึง ความหลัง สลับกับการพรรณนาถึงความทุกข์ ความสุข ความเศร้า ความพลัดพลั้ง การปลงธรรม สังเวชในตนเองและชี้ให้เห็นว่า ชีวิตของเรามีขึ้นมีลง มีความรุ่งโรจน์และตกอับ ผันแปรเปลี่ยนแปลงไม่เที่ยงแท้ ซึ่งข้าพเจ้าในฐานะผู้สอนได้นำเอาหลักพรรณาโวหารจากนิราศภูเขาทองมาให้ ผู้อ่าน คิดวิเคราะห์และตีความ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ธรรมชาติของมนุษย์เรียนรู้ที่จะใช้ชีวิต ด้วยความไม่ประมาท โดยเฉพาะโลกธรรม ๘ มีลาภ – เสื่อมลาภ มียศ – เสื่อมยศ นินทา – สรรเสริญ สุข – ทุกข์ การนำคุณค่าตามหลักธรรมจากเรื่องนิราศภูเขาทอง โดยใช้กระบวนการ เรียนรู้รูปแบบต่างๆในการจัดกิจกรรม เช่น แบ่งกลุ่มพิจารณาคำประพันธ์ สรุปหลักธรรมที่ได้จาก เรื่องในรูปแบบแผนผังความคิด ยกตัวอย่างข้อคิดและคติสอนใจที่ดีต่อการใช้ชีวิตที่สามารถนำมาใช้ กับชีวิตประจำวัน ยกตัวอย่างคำประพันธ์ที่แสดงคุณค่าด้านเนื้อหา อาทิ ความกตัญญู ความเข้าใจ จิตของมนุษย์ตามความเป็นอนิจจังของสรรพสิ่ง กิจกรรมเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนมีวิจารณญาณในการ อ่าน อ่านอย่างไตร่ตรอง รู้จักแยกเนื้อหา ข้อเท็จจริงหรือข้อคิดเห็นและปฏิบัติตนตามจุดหมายของ หลักสูตร คือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

๒) โคลงโลกนิติ เป็นโคลงสุภาษิตเกี่ยวกับการครองตนในด้านต่างๆทั้งทางธรรมและทาง โลก มีความเหมาะสมและทันสมัยที่จะใช้เป็นหลักประพฤติปฏิบัติ เนื้อหาในเรื่องได้ถูกกำหนดให้

^{๑๐} สัมภาษณ์ นางพรศิริ ลมจะโปะ, อาจารย์ ๓ ระดับ ๘ โรงเรียนปทุมคงคาประชานิรมิต, ๑๕ ตุลาคม

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ได้ศึกษาเล่าเรียน เพื่อเป็นการสร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรม เบื้องต้น คุณค่าหลักธรรม อาทิ กฎแห่งกรรม ความเมตตา กตัญญู ความสัตย์จริง การคบคน ความเพียร สันโดษ รู้จักประมาณตน ปิยวาจา เป็นต้น ที่ปรากฏอยู่ในรูปคำประพันธ์หรือยกมาจาก เรื่องโคลงโลกนิติ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการด้านการศึกษา ดังนี้

๒.๑ การสร้างสรรค์และพัฒนาคุณธรรม ให้รู้เหตุผลและมีความรับผิดชอบ เพื่อ ไม่ให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ในทางเบียดเบียนกันและกัน

๒.๒ ให้นักเรียนนำความรู้และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการปฏิบัติตัว และปฏิบัติจิตใจ โดยครูเป็นครูปลูกฝังแนวคิด

๒.๓ จัดกิจกรรมโดยใช้เนื้อหาสาระจากเรื่องโคลงโลกนิติมาประยุกต์ใช้ในการ ปฏิบัติงานให้เหมาะสม

๒.๔ นักเรียนย่อมมีคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี ตามจุดมุ่งหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายของกระทรวงศึกษาธิการ

๒.๕ นักเรียนและเยาวชนย่อมมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐาน ของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

๒.๖ นำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการจัดระเบียบ การควบคุมแล อบรม ตักเตือน พฤติกรรมควบคู่ไปกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ๘ ข้อ คือ ๑) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ๒) ซื่อสัตย์ สุจริต ๓) มีวินัย ๔) ใฝ่เรียนรู้ ๕) อยู่อย่างพอเพียง ๖) มุ่งมั่นในการทำงาน ๗) รักความเป็น ไทย ๘) มีจิตสาธารณะ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ล้วนมีบทบาท มีความสำคัญทุกสาขา อาชีพ ทุกชนชั้นวรรณะ โดยเฉพาะนักเรียนที่จะต้องเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศให้มีความ เจริญก้าวหน้า อันดับแรกต้องเป็นคนดี มีปัญญา ครูจึงจำเป็นต้องปลูกฝังไว้ตั้งแต่เด็กๆ โดยที่ครู สอดแทรกหลักธรรมประกอบการเรียนการสอน มิใช่เฉพาะกลุ่มสาระสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมที่มี เนื้อหาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระอื่นๆเช่น ภาษาไทย ก็สามารถนำหลักธรรมให้นักเรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ ตีค่า มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ทั้งยังเป็นการสืบทอดอายุ ของพระพุทธศาสนาในรูปของวรรณคดี ประเภทร้อยกรองได้อีกด้วย

๔.๕ คุณค่าในด้านแง่คิดและคติชีวิต

“วรรณคดี” ที่ปรากฏหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ ประเภทวรรณคดี ต่างๆ มีโคลงโลกนิติ และนิราศภูเขาทอง เป็นต้น ยังทำหน้าที่ในการส่งเสริมคุณค่าด้านแง่คิดและคติ ชีวิต คือ การวิเคราะห์และวิจารณ์คุณค่าด้านการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวันงานประพันธ์ย่อม ประกอบด้วยถ้อยคำ เนื้อหาสาระและกลวิธีการเขียนแบบต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำงานประพันธ์ไปใช้ให้

เกิดประโยชน์ได้ เช่น นำไปเป็นแบบอย่างในการประพันธ์ จดจำถ้อยคำสำนวนไปใช้ ในการพูด การเขียน หรือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต เป็นคติสอนใจ เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ การนำคุณค่าของงานประพันธ์ไปใช้ได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถและประสบการณ์ของผู้อ่าน ที่จะวิเคราะห์เพื่อเลือกจดจำ คิดและนำไปใช้ตามกำลังความคิดของตนในการดำรงชีวิตปัจจุบันของมนุษย์เรา ถึงแม้ว่าความต้องการของมนุษย์ จะต้องมียุติทั้ง ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค แล้วยังมีความต้องการ ความสุขทางด้านจิตใจ คือ ความเพลิดเพลิน ความดีใจ ความยินดี ที่ได้พบ ได้เสพกับสิ่งที่มีความงาม เช่น เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม นอกจากจะสนองประโยชน์พื้นฐานคือ ห่อหุ้มร่างกาย ป้องกันความร้อน หนาวแล้ว มนุษย์ยังต้องเลือกแบบสิ่ง ที่ตนเองคิดว่ามีความงาม เป็นการสนองความต้องการด้านจิตใจ อีกด้วย

ความต้องการดังกล่าวแสดงว่า สุนทรียศาสตร์ มีความสำคัญโดยพื้นฐาน ต่อชีวิต และการดำรงชีวิตของมนุษย์อีกด้วย ดังนั้นคุณค่าคติชีวิตและแง่คิด จึงให้คุณค่าทางอารมณ์ หมายถึง แรงบันดาลใจที่เกิดขึ้นจากผู้ประพันธ์แล้วถ่ายทอดมายังผู้อ่าน ซึ่งผู้อ่านจะตีความวรรณกรรมนั้น ๆ ออกมา ซึ่งอาจจะตรงหรือคล้อยกับผู้ประพันธ์ก็ได้ เช่น อารมณ์โศก อารมณ์รัก อารมณ์โกรธ เคียดแค้น เป็นต้น โดยวรรณกรรมจะเป็นเครื่องขัดเกลาอัธยาศัย และกล่อมเกล่าอารมณ์ให้หายความหมักหมม คลายความกังวลและความหมกมุ่น หนุนจิตใจให้เกิดความผ่องแผ้วทำให้รู้สึกชื่นบาน และร่าเริงในชีวิต ทำให้หายจากความมีจิตใจที่คับแคบรู้ค่าความงามของธรรมชาติ ความมีระเบียบเรียบร้อย ความดี ความงาม และความจริงหรือสัจธรรม ที่แฝงอยู่กับความรื่นเริงบันเทิงใจ หรือการได้ร้องให้กับตัวเองของเรื่องในหนังสือหรือหัวเราะกับคำพูดในหนังสือนั้นมีผลดีทางด้านอารมณ์ ดังที่กล่าวว่า

เราจะต้องไม่ลืมว่า วรรณกรรมมิใช่การสั่งสอนโดยตรง มิใช่การการโฆษณาชวนเชื่อ การปลุกสำนึกเชิงสังคม อาจจะทำให้ได้ดีที่สุดด้วยวิธีการของศิลปะก็ได้ เพราะการเปลี่ยนใจของมนุษย์นั้น คงไม่มีวิธีใดดีกว่าจับใจเขาเสียก่อนด้วยสุนทรียอารมณ์ เป็นการสร้างความรู้สึกนึกคิดที่ลึกซึ้ง จินตนาการต่างกับอารมณ์ เพราะอารมณ์คือ ความรู้สึก ส่วนจินตนาการ คือ ความคิด เป็นการลบล้าง ทำให้เกิดความคิดริเริ่ม ประดิษฐ์กรรมใหม่ ขึ้นมาก็ได้ จินตนาการจะทำให้ผู้อ่านเป็นผู้มองเห็นการณ์ไกล จะทำสิ่งใดก็ได้ทำด้วยความรอบคอบ โอกาสจะผิดพลาดมีน้อย นอกจากนั้นจินตนาการเป็นความคิด ฝันไปไกลจากสภาพที่เป็นอยู่ในขณะนั้น อาจจะเป็นความคิดถึงสิ่งที่ล่วงเลยมานานแล้วในอดีต หรือสิ่งที่ยังไม่เคยเกิดขึ้นเลย โดยหวังว่าอาจจะเกิดขึ้นในอนาคตก็ได้ ดังนั้นเป็นต้น

พระครูวัชรเมธคุณ^{๑๑} เจ้าคณะตำบลเมืองปัก เขต ๑ ท่านได้ให้แง่คิดและคติชีวิตไว้ว่า สัตว์โลกทั้งหลายนั้นต่างก็มีกรรมเป็นของตนเองมีกรรมเป็นผู้ให้ผลมีกรรมเป็นผู้ติดตาม จะประสบสุขหรือทุกข์ขึ้นอยู่กับ การให้ผลของกรรม โดยมีอิทธิพลจากกรรมในอดีตผสมผสานเข้ากับการตัดสินใจในปัจจุบัน การดำเนินชีวิตของสัตว์โลกนั้นไม่มีความแน่นอนอยู่เลย หลายสิ่งหลายอย่างเป็นเพียงแค่ภาพลวงตาในความโชคดีของโลกก็มักจะมีความโชคร้ายอยู่ด้วยเสมอ ในความโชคร้ายก็อาจมีความโชคดีแอบแฝงอยู่ด้วย ถ้าท่านรู้จักมองชีวิตให้ยืดยาวออกไปหลังความตาย บางคนเกิดมาดูเหมือนโชคดี रुपสวย รวยทรัพย์เต็มไปด้วยลาภ ยศ สุข สรรเสริญจนกลายเป็นคนหลงโลก หลงในรูป หลงในยศ หลงในสุข สรรเสริญ อันไม่เที่ยง มีโอกาสที่จะแปรเปลี่ยนไปได้ตลอดเวลา หลงยินดีเมื่อได้สมปรารถนา แต่ต้องกลับมาเศร้าโศกคร่ำครวญเมื่อต้องสูญเสียมันไป เมื่ออยู่บนโลกนี้แล้วไม่ว่าท่านจะร่ำรวยขนาดไหนก็ไม่อาจจะพ้นจากความทุกข์ไปได้เลย

ตอนนี้ประเทศไทยของท่านทั้งหลายนั้นก็มียะไรมากมายเกินกว่าความจำเป็นพื้นฐานที่มนุษย์ควรจะมีรัก แต่หลายท่านก็ยังไม่รู้จักคำว่าพอ หลายคนจึงยังไม่มีความสุข ยิ่งพัฒนาขึ้นแต่จิตใจผู้คนกลับแห้งแล้งหิวโหยความรักความเข้าใจ ผู้คนต่างต่างรู้สึกโดดเดี่ยว ไร้คุณค่า จิตใจเต็มไปด้วยความอยาก เพราะเรายึดเอาวัตถุเป็นที่พึ่งจึงต้องดิ้นรนแข่งขันกันสะสมตามค่านิยมของสังคมหรือตามกระแสของสื่อ เพื่อให้ตนเองได้ในสิ่งที่ที่สุดต้องเป็นรุ่นใหม่ล่าสุด ต้องดีกว่าแพงกว่าหรือเหนือกว่าคนอื่นเสมอถึงจะรู้สึกว่ารันทมัย น่าภาคภูมิใจ และมั่นใจในตนเองได้ว่า ตนเป็นผู้นำ แต่แล้วเมื่อเวลาแห่งการทดสอบของโลกมาถึง เขาก็กลับอ่อนแอพ่ายแพ้ลงอย่างง่ายดาย เพราะไม่เคยเรียนรู้เข้าใจในความเป็นจริงของโลก

สัตว์โลกทั้งหลายนั้น ล้วนอยู่ภายใต้กฎแห่งกรรม ท่านจึงควรเลือกทำแต่กรรมดี กรรมในอดีตผ่านพ้นมาแล้ว รู้ไปก็เท่านั้น แก้ไขอะไรไม่ได้แล้ว พึงทำกรรมปัจจุบันให้ดีที่สุดมีสติอยู่กับปัจจุบัน เลือกทำแต่กรรมดี สรรวมระวังให้เกิดมีแต่กุศลจิต โลกเป็นเหมือนสนามที่มีไว้อคอยทดสอบตัวท่าน เป็นเหมือนทางแยกไปสู่ภพภูมิต่างๆมากมาย ไม่ว่าจะเป็นสัตว์นรก เปรต อสุรกาย เป็นสัตว์เดรัจฉาน เป็นมนุษย์ เป็นเทพ เป็นพรหม หรือออกจากวัฏฏะสงสารเพื่อไปสู่พระนิพพาน การจะไปสบายหรือไปทุกข์ก็ขึ้นอยู่กับกรรมของท่านเอง

ชีวิตนี้สั้นนัก ยิ่งเมื่อเทียบกับระยะเวลาที่ผ่านมาของการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ กรรมในปัจจุบันก็เช่นกัน เมื่อเปรียบเทียบกับกรรมในอดีตแล้ว ถือว่าน้อยมาก อิทธิพลของกรรมในอดีตจึงมีผลต่อเหตุการณ์ในปัจจุบันมาก หลายท่านที่พยายามทำดีแต่เมื่อความดียังไม่แสดงผล ก็กลับท้อถอยหมดแรง หมดกำลังใจที่จะรักษาความดีก็มี เพราะเขาเหล่านั้นหลงยึดเอาความสุข

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูวัชรเมธคุณ, เจ้าคณะตำบลเมืองปัก เขต ๑, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๖.

ความสำเร็จไว้ที่วัตถุสิ่งของอันไม่มีความเที่ยงแท้แน่นอน มองข้ามความสุข สงบความปลื้มปิติดีใจที่เกิดขึ้นมาทันทีเมื่อคิดดีทำดี

คนที่ท่านมองว่าร่ำรวยสุขสบายในทางโลก ส่วนใหญ่แล้ว เมื่อต้องตายลงไปก็มักจะไม่หลงเหลือบุญบารมีติดตัวได้เลย พวกเขาเหล่านั้นจึงต้องใช้ชีวิตหลังความตายอย่างยากลำบากยิ่งนัก ต้องอดอยากหิวโหย เดินเร่ร่อนไปเรื่อยๆ ไม่มีที่อยู่ไม่มีกิน ไม่มีที่นอน ไม่มีแม้แต่เสื้อผ้าจะสวมใส่ แต่ถ้าผู้คนเพียบพร้อมในโลกก็สุข เป็นผู้มีปัญญามากสามารถนำทรัพย์ที่มีอยู่อย่างมากมายนั้นไปทำให้เจริญงอกงามด้วยการสร้างบุญเพิ่มเติมขึ้นอีก ก็ถือเป็นโอกาสที่ดีมาก มีโอกาสได้บริจาคทาน สร้างสมบุญให้ยิ่งๆขึ้นไป มีโอกาสช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยาก ไม่หลงวุ่นวายในทรัพย์ ไม่เป็นทุกข์เพราะทรัพย์ เอาเวลาที่ไม่จำเป็นต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ เพื่อไปประพฤติปฏิบัติธรรม ก็ถือได้ว่าเป็นคนที่โชคดีมากที่สุดคนหนึ่ง

บางคนเกิดมาดูเหมือนว่าโชคร้ายมาก รูปไม่สวย ไม่รวยทรัพย์ มีชีวิตที่ลำบากลำบากเต็มไปด้วยอุปสรรคมากมาย แต่ขณะเดียวกันเขาก็ได้ใช้กรรมเก่า พร้อมทั้งได้ขันติบารมีเพิ่มเติมขึ้นอีกด้วย บุญบารมีเก่า เขาเก็บไว้ไม่ได้นำเอาออกมาใช้ในเรื่องที่ไร้สาระของโลก เพราะถ้าใช้ไปเมื่อไหร่หมดไปเมื่อนั้น บุญบารมีเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกคนต้องสะสมเพื่อเป็นเสบียงในการเดินทางสู่พระนิพพาน ถ้าผู้ที่ประสบความสำเร็จสามารถที่จะผ่านอุปสรรคไปได้ด้วยดี โดยจิตที่สงบผ่องใส เขาก็จะได้บารมีเพิ่มเติมอย่างมากมาย ถึงแม้จะลำบากยากจนมีสถานการณ์แวดล้อมมากมายเป็นข้อบังคับต่างๆนานา แต่เขาก็ยังให้ทาน รักษาศีล รักษาคุณ ความดีเอาไว้ได้เขาก็ย่อมได้รับผลตอบแทนอย่างคุ้มค่า

จงตระหนักไว้ว่า บาปอกุศลเป็นสิ่งที่น่ากลัวที่สุด โลกมนุษย์ไม่ใช่ที่ที่จะมาแสวงหาความสุขความเพลิดเพลิน โลกเป็นสถานที่สร้างกรรม ส่วนผลที่ได้รับจะสุขแสนสุขหรือทุกข์แสนสาหัส ก็อยู่ที่ผลของการกระทำตอนมีชีวิตอยู่ กรรมของท่านเป็นผู้ตัดสิน จะได้ไปอยู่นรกหรือสวรรค์ก็ขึ้นอยู่กับว่าในตอนนี้จะเกิดมารวยหรือเกิดมาจน จะเกิดมาชี้เหร่ อัมลักษณะหรือเกิดมารูปหล่อ ก็ช่างมันเถอะ ขอให้ท่านได้รับรู้ว่าการได้มาเกิดเป็นคนนี้โชคดีมากแล้ว เพราะการได้เกิดเป็นคนแต่ละครั้งนั้นเป็นเรื่องยากมาก ท่านอาจจะเลือกเกิดไม่ได้ แต่ท่านเลือกที่จะเป็นคนดีได้แน่นอน เลือกที่จะสร้างแต่กรรมดีละเว้นกรรมชั่วในรอบนี้ ชาตินี้ ได้เกิดมาเป็นคนก็นับว่าบุญมากแล้วจะเอาอะไรอีก จงพอใจในสิ่งที่ตนมี เวลาในโลกนี้สั้นนัก โลกจึงไม่ใช่ที่ที่ท่านทั้งหลายจะมามัวเมาประมาท แต่เป็นที่สำหรับบำเพ็ญเพียรให้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรมยกระดับจิตของตนเองดีกว่า เพราะชีวิตของท่านทั้งหลายไม่ได้สิ้นสุดอยู่ที่ความตาย ชีวิตตอนนี้เมื่อมันได้เกิดมาแล้ว จะยากดีมีจนอย่างไร ก็ไม่พ้นจากความตายไปได้ แต่ควรจะตายอย่างไรเพื่อให้ชีวิตมีคุณค่าของการที่ได้เกิดมาแต่ละครั้งคนเราต่างจากสัตว์ที่ตรงที่รู้จัก บาป บุญ คุณ โทษ รู้จักผิดชอบชั่วดี ถ้าเราเกิดมาแล้วไม่ได้ทำความดี ไม่ได้สะสมบุญก็ถือว่าเกิดมาเสียชาติเกิดอย่างแท้จริง

ลองถามตัวเองดูบ้างว่า ตอนนี้ท่านกำลังทำอะไรอยู่ เพราะคนเราไม่ได้เกิดมาเพียงแค่ว่าจะจากไป ไม่ได้เกิดมาเพียงแค่ว่าตาย ก่อนที่ชีวิตจะสิ้นสลายไป ท่านทำประโยชน์อะไรไว้บ้าง ท่านมีคำตอบให้กับคำถามของชีวิตแล้วหรือไม่แล้วจะรู้ได้อย่างไรว่าคนดำเนินชีวิตมาตามแนวทางที่ถูกที่ควร อันจะไม่ก่อให้เกิดความทุกข์ในภายภาคหน้าต่อไปได้อีก จงอย่าใส่ใจในปัญญาของตนเองเลย พึงพิจารณาคำตอบของท่านว่าใกล้เคียงกับคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าหรือไม่ ถ้าไม่แล้ว ขอรับรองได้ว่าท่านจะเสียใจในภายหลังแน่นอน

ถ้าวันหนึ่งท่านได้ตระหนักรู้ว่าความรู้ทางโลกทั้งหลาย ไม่สามารถที่จะแก้ไขทุกข์ให้ท่านได้หรือเริ่มที่จะเกิดความรู้สึغبื้อหน่ายการเวียนว่ายตายเกิด ไม่เคยรับรู้เลยว่าเกิดมาทำไม แต่เริ่มสงสัยแล้วว่าทำไมเรื่องเลวร้ายต่างๆเหล่านี้ต้องมาเกิดกับคนก็ให้ท่านลองศึกษาพระพุทธศาสนาแล้ว ท่านได้รับรู้ คำตอบว่า อะไรคือทุกข์ อะไรคือเหตุแห่งทุกข์ อะไรคือความดับทุกข์ และถ้าต้องการดับทุกข์จะต้องทำอย่างไร แล้วท่านจะเข้าใจว่าทำอย่างไรถึงจะไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีก คำตอบในนั้นสามารถค้นหาได้จากคำสั่งสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าและคำตอบนั้นจะเปลี่ยนแปลงชีวิตของท่านไปทั้งชีวิต

จึงดูร่างกายที่ว่าสวยงามนี้เกิด เต็มไปด้วยแผลสร้างขึ้นด้วยกระดูกมากด้วยโรค มากด้วยความครุ่นคิด ปราศจากหาความยั่งยืนถาวรมิได้

นางสาวอภิญญา พรหมนิล^{๑๒} ครูสอนโรงเรียนปทุมคงคาวิทยาคาร และโรงเรียนพระปริยัติธรรมปทุมคงคาวิทยา ท่านได้ให้แนวคิดในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมมาเป็นข้อคิดและคติเตือนใจที่มีอยู่ในนิราศภูเขาทองซึ่งมีหลักธรรมในพระพุทธศาสนา สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอยู่เป็นประจำ ดังนี้

๑. อริยฐานธรรม สิ่งที่ข้าพเจ้าใช้กับตนเองเป็นประจำคือการสวดมนต์แล้วอธิษฐานขอพรให้กับตนเองและครอบครัวญาติมิตรจะมีสติสัมปชัญญะตลอดเวลา รู้จักพิจารณาอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เมื่อปฏิบัติตามอริยฐานธรรมแล้ว ผลที่ได้รับ คือ ๑) เมื่อมีปัญหาคับขัน ข้าพเจ้าจะสามารถแก้ปัญหาได้ทันเหตุการณ์ ๒) การตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่งในขณะนั้นจะไม่ผิดพลาดน้อยที่สุด ๓) มีสติคอยควบคุมตนเอง ไม่ให้เกิดอาการพอใจหรือไม่พอใจ ยินดียินร้ายในสิ่งต่างๆที่มากระทบและคิดว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นผลดี เช่น แคล้วคลาดจากภยันตราย แทนที่จะได้รับภัยหนักๆก็กลับเป็นเบา นอกจากนั้นยังใช้หลัก ปัญญา ซึ่งตัวปัญหาคือพาให้เรานำไปใช้ได้ในทุกๆสถานการณ์ ย่อมส่งผลดีต่อการดำเนินชีวิตทั้งแก่ตนเองและคนอื่น กล่าวคือ สามารถคิดได้ว่าจะทำอะไร ตัดสิน

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางสาวอภิญญา พรหมนิล, อาจารย์ ๓ ระดับ ๘ โรงเรียนปทุมคงคาวิทยาคาร, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๖.

อย่างไร เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ทุกคนในสังคมได้รับผลและมีความสุขภายใต้เงื่อนไข “คิดดี ทำดี พูดดี อย่างบริสุทธิ์”

๒. กฎไตรลักษณ์ คือ สภาพที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ แปรสภาพ แล้วแตกสลายกลับคืนสู่ธรรมชาติ เมื่อข้าพเจ้าได้พิจารณาเช่นนี้ ทำให้เกิดจิตสังเวชในรูปนามที่ก่อตัวเพื่อให้เกิดขั้น ๕ ได้พิจารณาสังขารตนเองทุกครั้งที่ส่องดูกระจก มองเห็นความเสื่อมของสังขารร่างกายตามกาลเวลา ทุกๆสิ่งไม่จีรังยั่งยืน ความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน สิ่งที่ไม่แน่นอนที่สุดคือความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะทุกสรรพชีวิตมีความตายเป็นของแน่นอน มีความตายเป็นของเที่ยงแท้ มีความตายเป็นที่สุด ยามได้ร่วมพิธีกรรมงานฌาปนกิจศพ ได้พิจารณาร่างกายที่ไร้วิญญาณ แล้วเตือนจิตเตือนใจ น้อมนำกฎไตรลักษณ์มาพิจารณาร่างกายตนอยู่เสมอว่าไม่วันใดหนึ่ง ตนก็จักเป็นเหมือนร่างที่นอนนิ่งในขณะนี้ เมื่อพิจารณาได้อย่างนี้แล้วจึงไม่ประมาทในการสร้างคุณงามความดี ไม่ตระหนี่ในการบริจาคทาน

๓. ศิล ๕ ได้นำมาควบคุมตนเอง เพราะศิลป ๕ เป็นบ่อเกิดแห่งศิลปทุกข้อ อีกทั้งยังนำไปถ่ายทอดสอนลูกศิษย์ให้ประพฤติปฏิบัติตาม ครูจะทำให้ดูให้เห็นเป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะศิลปข้อที่ ๔ สามารถเป็นต้นเหตุให้กระทำผิดศิลปได้ทุกข้อในเวลาเดียวกัน สามารถทูลศิลปได้ทั้ง ๕ ในเวลาเดียวกัน

๔. กตัญญูกตเวที หลักธรรมข้อนี้เป็นเครื่องหมายของคนดี หลักธรรมข้อนี้ทุกคนต้องมีอยู่ในหัวใจ เพราะทุกคนเกิดมาจากพ่อแม่ ทุกคนมีโอกาสเกิด เกิดมาเพื่ออะไร ๑) เกิดมาเพื่อชดใช้กรรมเก่า กรรมเก่าส่งมาให้เกิด เรามีกรรมพัวพันกับพ่อแม่ มีกรรมกับพ่อแม่จึงเกิดเป็นลูกของพ่อแม่ แม้จะเกิดมาดีหรือไม่ดี รวยหรือจน อยู่ที่กรรมเก่า แก่กรรมเก่าไม่ได้ แต่สามารถสร้างกรรมใหม่ที่เปี่ยมฝ่ายกุศลได้ ๒) เกิดมาเพื่อสร้างกรรมดี นี่คือทางที่เราจะเตรียมตัวนำพาตนเองไปสู่ความสุขที่ดีกว่าเดิมทั้งในโลกนี้และโลกหน้า อย่าเสียใจกับอดีต แต่จงทำปัจจุบันให้ดี เพื่ออนาคตเราจะดีขึ้นตามเหตุปัจจัยที่เกื้อกูลกันอย่างปฏิสัมพันธ์

เมื่อคิดได้เช่นนี้จึงขอขอบคุณพ่อแม่ที่ให้โอกาสได้เกิดมาเพื่อบำเพ็ญความดี นั่นคือเห็นพระคุณพ่อแม่ที่ท่านทั้งสองได้ให้กำเนิดเติบโตมา จงแสดงความรัก ความกตัญญู รู้บุญคุณและตอบแทนทั้งทางกาย วาจา และใจ โดยการแสดงความกตัญญูและกตเวที คือ รู้คุณและตอบแทน นอกจากนี้ยังต้องตอบแทนบุคคลต่างๆ หรือแม้กระทั่งสิ่งของต่างๆ ที่มีคุณประโยชน์แก่ตน ข้าพเจ้าได้นำหลักธรรมข้อนี้ไปใช้และถ่ายทอดแก่ลูกศิษย์หรือบุคคลทั่วไปอยู่เป็นประจำ คนเชื้อชาติจีนจะเข้มนวดเรื่อนี้มาก เขามีความเชื่อว่า ถ้าเป็นคนแล้วขาดหลักธรรมข้อนี้แล้วจะประกอบอาชีพอะไร หรือทำมาค้าขายไม่ขึ้น ความเจริญย่อมไม่บังเกิด

๕. โลกธรรม ๘ ข้าพเจ้านำมาใช้กับตนเองและใช้เปรียบเทียบกับบุคคลในสังคมที่มีแต่การแข่งขัน ชิงดีชิงเด่น ฉกฉวยโอกาส เอาเปรียบผู้อื่น หาแต่ประโยชน์ใส่ตนโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องสนใจหวังใฝ่ผู้อื่น ซึ่งในบั้นปลายชีวิตของบุคคลที่ขาดโลกธรรม ๘ ก็น่าอนาถใจ ทั้งรับผลวิบากกรรมที่เป็นทุกข์ไปเป็นเครื่องบรรณาการจองจำชีวิตของตนเอง

สาระธรรมที่ได้จากโคลงโลกนิติเพื่อใช้เป็นข้อคิดคติธรรมเตือนใจและนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและคนอื่นคือ

- ๑) การอย่าฝืนธรรมชาติ ทุกสิ่งเป็นสัจธรรม คือ มีการเกิด การตั้งอยู่ และการดับสลายไป ต้องเตรียมตัวเตรียมใจรับกับสิ่งที่ป็นธรรมชาติของเขา เราแก้ไขอะไรไม่ได้
- ๒) ใช้เป็นเครื่องเตือนสติตนเองว่า อย่ามัวประมาท จงเร่งบำเพ็ญความดีแข่งกับเวลาที่หมุนเวียนไปทุกคืนวันพร้อมกับความเสื่อมของสังขารตน ถ้าประมาทจะเสียดายเวลาที่ปล่อยให้ล่วงเลยไป
- ๓) เป็นธรรมดาของมนุษย์ปุถุชน ผู้ยังไม่เป็นอริยบุคคลย่อมมีการสรรเสริญและนินทา คู่กันของคนๆเดียวกัน จึงควรมีสติอย่าหลงคำชม อย่าหวั่นไหวกับคำนินทา สำคัญอยู่ที่การกระทำของตนเอง เมื่อแน่ใจว่าทำดีที่สุดแล้วอย่าหวั่นไหวไปกับคำติชมหรือการได้รับคำสรรเสริญ

๔.๖ สรุปประจักษ์

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับเปลี่ยนหลักสูตรและประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ การพัฒนาที่สมดุลอย่างเป็นองค์รวมทุกด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีพื้นฐานทางจริยศาสตร์ ความเป็นคนดีทั้งร่างกาย สติปัญญาอารมณ์ และสังคม และมุ่งสร้างองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

อย่างไรก็ตามหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลาง ยังจะแสดงให้เห็นคุณค่าของวรรณคดีในด้านต่างๆ เช่น คุณค่าทางอารมณ์ คุณค่าด้านคุณธรรม และความงดงามของภาษา ดังกล่าวนี้นี้ และบทวรรณคดีประเภทต่างๆ มีโคลงโลกนิติ และนิราศภูเขาทอง เป็นต้น ยังให้คุณค่าคุณประโยชน์ในด้านต่างๆ อีกมากมาย กล่าวคือ คุณค่าทางด้านพระพุทธศาสนา คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านวัฒนธรรม คุณค่าด้านการศึกษา และคุณค่าด้านแง่คิดและคติชีวิต อันจะเป็นประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม อันมีขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยมและจริยธรรมร่วมกัน เพื่อไปสู่สภาพของสังคมมนุษย์ที่ดีได้ในที่สุด